

32/au6 (u0) d...

Handwritten notes and stamps in the top right corner, including a circular stamp.

**De historische geografie van bodembeschermingsgebieden
in Overijssel**

Chr. de Bont
G.H.P. Dirkx

Rapport 40

STARING CENTRUM, Wageningen, 1990

15 APR 1990

Handwritten notes at the bottom right, including a signature and the number 17.

De historische geografie van bodembeschermingsgebieden in
Overijssel

REFERRAAT

Chr. de Bont en G.H.P. Dirkx, 1990. De historische geografie van bodembeschermingsgebieden in Overijssel. Wageningen, Staring Centrum.
Rapport nr. 40. 160 blz., 2 tab., 12 afb., 1 relictencartaat, 1 : 25 000 bestaande uit 39 kaartbladen + 1 legendablad.

Onderzocht is welke historisch-geografische informatiewaarde de door de provincie Overijssel voorlopig geselecteerde bodembeschermingsgebieden in Overijssel hebben. Hierbij werd uitgegaan van een relict-inventarisatie. Per bodembeschermingsgebied zijn daarvoor de gaafheid ten opzichte van 1840 en de herkenbaarheid van oudere (Middeleeuwse) situaties vastgesteld. Daarna werd bekeken in hoeverre de geïntariseerde relictten een goede afspiegeling van het historische landschap vormen. De resultaten zijn weergegeven op een relictencartaat en een historisch-geografische informatiewaardecartaat.

Trefwoorden: Historische geografie, cultuurlandschap, Overijssel.

Een eerdere fase van dit onderzoek werd reeds gerapporteerd in: Chr. de Bont en G.H.P. Dirkx, 1989. Historisch-geografisch onderzoek van bodembeschermingsgebieden in Overijssel. Wageningen, STIBOKA. Rapport nr. 2065.

Copyright 1990

STARING CENTRUM Instituut voor Onderzoek van het Landelijk Gebied
Postbus 125, 6700 AC Wageningen
Tel.: 08370 - 19100; telefax: 08370 - 24812; telex: 75230 VISI-NL

Het Staring Centrum is een voortzetting van: het Instituut voor Cultuurtechniek en Waterhuishouding (ICW), het Instituut voor Onderzoek van Bestrijdingsmiddelen, afd. Milieu, en de Afd. Landschapsbouw van het Rijksinstituut voor Onderzoek in de Bos- en Landschapsbouw "De Dorschkamp" en de Stichting voor Bodemkartering (STIBOKA).

Het Staring Centrum aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm en op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Staring Centrum.

Project nr. 2065

413yvp/8.89

INHOUD	Blz.
WOORD VOORAF	9
SAMENVATTING	11
1 INLEIDING	13
1.1 Aanleiding en doel	13
1.2 Opbouw van het rapport	13
2 METHODE EN MATERIAAL	15
2.1 Inleiding	15
2.2 Retrospectief relict-onderzoek	15
2.3 Retrogressief relict-onderzoek	17
2.4 Chronologisch relict-onderzoek	17
2.5 Veldwerk	
2.6 Materiaal	17
3 BESCHRIJVING BIJ DE RELICTENKAART, SCHAAL 1 : 25 000	19
3.1 Inleiding	19
3.2 Agrarische relictten	19
3.2.1 Eendenkooi	19
3.2.2 Begroeiingslijn	20
3.2.3 Es (dek dikker dan 50 cm)	20
3.2.4 Beekdal-verkaveling	20
3.2.5 Grens cultuurland in 1840	20
3.3 Waterstaatsrelictten	21
3.3.1 Wiel	21
3.3.2 Dijk/kade	21
3.3.3 Vervallen, nog herkenbare dijk/kade	21
3.3.4 Natuurlijke waterloop	21
3.3.5 Wetering of turfvaart	23
3.3.6 Poldermolenkolk	23
3.4 Bewoningsrelictten	23
3.4.1 IJskelder en mogelijke rest ijskelder	23
3.4.2 Vluchtheuvel bewoond	25
3.4.3 Verlaten vluchtheuvel	25
3.4.4 Kerkhof	25
3.5 Nijverheidsrelictten	25
3.5.1 Molenbelt	25
3.5.2 Watermolenkolk	26
3.5.3 Verveningssporen	26
3.6 Defensieve relictten; (mogelijke rest) schans/vesting	27
3.7 Territoriale relictten; zichtbare markegrenzen	27
3.8 Verkeersrelictten: weg, nog aanwezig; weg, nog herkenbaar	27
3.9 Kwetsbaarheid	29
4 BESCHRIJVING BIJ DE HISTORISCH-GEOGRAFISCHE INFORMATIEWAARDEKAART	31
4.1 Inleiding	31
4.2 Gebiedsindeling	31

	Blz.	
4.3	Gaafheid ten opzichte van 1840	31
4.4	Herkenbaarheid oudere (Middeleeuwse) situaties	32
4.5	Samenhang	33
4.6	Integratie van gegevens: de historisch-geografische informatiewaarde	34
5	CONCLUSIES	37
	NOTEN	39
	LITERATUUR	41
	AANHANGSELS	43
1	Historisch-geografische landschappen	45
2	Gebiedsinventarisaties en -beschrijvingen	51
	TABELLEN	
1	Kwetsbaarheidstabel	30
2	Vaststelling van de historisch-geografische informatiewaarde	35
	AFBEELDINGEN	
1	Ligging van de onderzochte gebieden	12
2	De historisch-geografische landschappen van Nederland	16
3	Binnen- en buitengedijkte wielen in de (voormalige) Zuiderzeedijk op de T.M.K. 1 : 50 000, blad 16, ca. 1850	22
4	Rivieren, beken en waterlopen in Overijssel	22
5	Bewoonde vluchtheuvel aan de Zwartedijk in het bodembeschermingsgebied 8 "Kamperveen"	24
6	Watermolenkolk of wijer van de molen Frans te Vasse in het bodembeschermingsgebied 46 "Nutter-Reutum"	24
7	Gebieden in Overijssel waar op grond van de bodemgesteldheid verveningssporen verwacht konden worden	26
8	Historisch-geografische informatiewaardekaart	28
9	Kamontginningen met plaatselijk essen. Bodembeschermingsgebied 46 "Nutter-Reutum" op de T.M.K. 1 : 50 000, blad 28, ca. 1850	44
10	Droogmakerijen. Bodembeschermingsgebied 2 "Ribben en wieden" 1 : 50 000, (A) op de T.M.K. blad 16 (1850) en (B) op blad 16 West van de moderne topografische kaart (1988)	46
11	Stroomrug- en komontginningen. Bodembeschermingsgebied 9 "Zalk" op de T.M.K. 1 : 50 000, blad 21, ca. 1850	48

Blz.

12	Recente zeeleipolders. Bodembeschermingsgebied 7 "Kampereiland" op de T.M.K. 1 : 50 000, blad 21, ca. 1850	48
----	--	----

BIJLAGE

Relictenkaart, 1 : 25 000 (39 bladen en 1 legendablad)

WOORD VOORAF

In opdracht van de Provincie Overijssel heeft de toenmalige Stichting voor Bodemkartering (thans deel uitmakend van het Staring Centrum) in 1988 een historisch-geografisch onderzoek uitgevoerd in een aantal vooraf geselecteerde bodembeschermingsgebieden. In 1989 werd een aanvullend onderzoek verricht in een aantal nieuwe door de provincie geselecteerde gebieden. In dit rapport wordt verslag gedaan van zowel het eerste als het aanvullende onderzoek. De basis van het onderzoek vormt een relict-inventarisatie, gecombineerd met uitspraken over de historisch-geografische gebiedskarakteristiek.

Het onderzoek en de rapportage zijn uitgevoerd door drs. Chr. de Bont en ing. G.H.P. Dirx. De organisatorische leiding had prof.dr. J.A.J. Vervloet, hoofd van de afdeling Historische Geografie.

De auteurs danken de medewerkers van de provincie Overijssel voor hun kritische begeleiding van het onderzoek.

SAMENVATTING

In dit onderzoek hebben we aangegeven welke historisch-geografische informatiewaarde binnen de door de provincie Overijssel voorlopig geselecteerde bodembeschermingsgebieden in Overijssel aanwezig is.

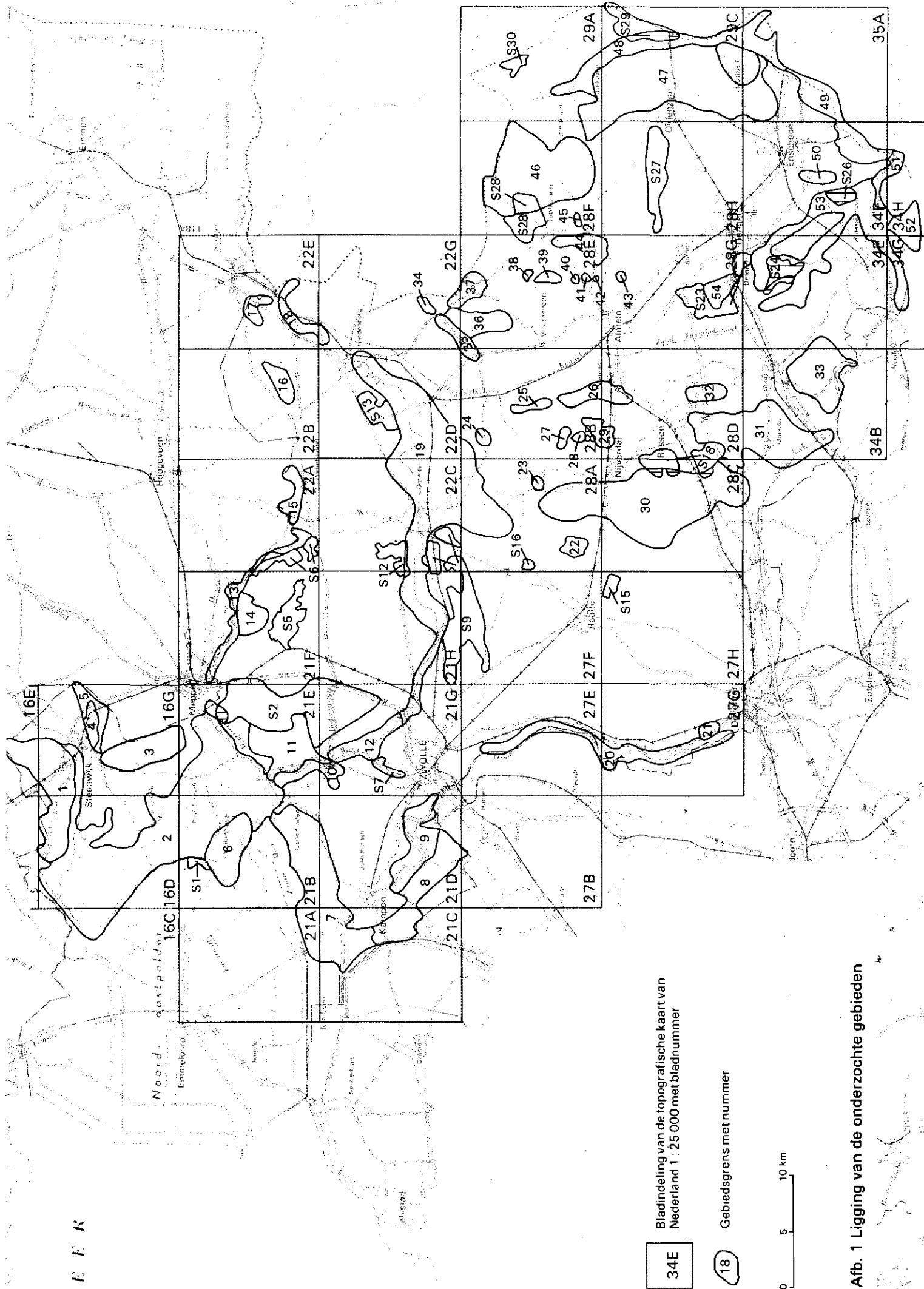
Er is uitgegaan van een relictinventarisatie, hoofdzakelijk door kaartvergelijking, aangevuld met veldwerk. Het soort relicten is in overleg met de opdrachtgever gekozen.

Bij het onderzoek zijn de geïnventariseerde relicten in een historisch-ruimtelijk kader geplaatst. Per bodembeschermingsgebied zijn daarvoor de gaafheid ten opzichte van 1840 en de herkenbaarheid van oudere (Middeleeuwse) situaties vastgesteld. Vervolgens is bekeken in hoeverre de geïnventariseerde relicten een goede afspiegeling vormen van dit historisch-ruimtelijk kader. Dit noemen we de samenhang. De sommatie van deze gegevens geeft de historisch-geografische informatiewaarde.

Met behulp van een matrix (kwetsbaarheidstabel; tabel 1) is per relict-type bepaald hoe de gevoeligheid voor een groot aantal ingrepen in de bodem is.

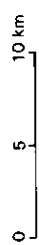
De onderzoeksresultaten zijn op twee soorten kaarten weergegeven, namelijk de relictenkaart, schaal 1 : 25 000 (bijlage, bevattende 39 kaartbladen + 1 legendablad met overzichtskaart) en de historisch-geografische informatiewaardekaart (afb. 8). Daarnaast is per bodembeschermingsgebied een inventarisatieformulier gemaakt waarop alle hierboven genoemde gegevens zijn aangegeven (aanhangsel 2).

De 39 relictenkaarten zijn het resultaat van een exacte vergelijking van het landschap op twee peildata (ca. 1850 en heden). De historisch-geografische informatiewaarde daarentegen berust voornamelijk op globale historisch-geografische informatie en dient met het nodige voorbehoud te worden gebruikt.

34E Bladindeling van de topografische kaart van Nederland 1 : 25.000 met bladnummer

18 Gebiedsgrens met nummer

Afb. 1 Ligging van de onderzochte gebieden

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding en doel

In het kader van de Wet Bodembescherming zijn de provincies verplicht onderzoek te doen de aanwezigheid van in hun provincie gelegen gebieden, waarin chemische, fysische en biologische eigenschappen van de bodem niet of slechts in geringe mate nadelig worden beïnvloed door menselijke activiteiten. In Overijssel is door de provincie een aantal potentiële bodembeschermingsgebieden geselecteerd, die vanuit verschillende disciplines op hun intrinsieke waarden worden beoordeeld. De historisch-geografische informatiewaarde komt in dit rapport aan de orde.

Het doel van het onderzoek was:

- het inventariseren van een aantal specifieke landschapselementen (relicten) en hun kwetsbaarheid voor (een aantal) mechanische ingrepen in de bodem;
- het aangeven van de historisch-geografische informatiewaarde in de geselecteerde bodembeschermingsgebieden (afb. 1).

We hebben gekozen voor een benadering waarbij we trachtten zowel aan de geïnventariseerde relicten, als aan de totale historisch-landschappelijke context recht te doen.

Het onderzoek vond in twee fasen plaats. Tijdens de eerste fase werden 54 gebieden in het onderzoek betrokken (De Bont en Dirkx, 1989). In de tweede fase werd het onderzoek uitgebreid met 19 nieuwe gebieden (in afb. 1 aangegeven met een S-nummer). In dit rapport worden beide fasen van het onderzoek geïntegreerd.

1.2 Opbouw van het rapport

In hoofdstuk 2 worden eerst de methoden die we bij dit onderzoek hebben gebruikt aan de orde gesteld. Er is uitgegaan van een relictinventarisatie en een beschrijving van de historisch-geografische gebiedskarakteristiek. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een korte bespreking van de gebruikte bronnen.

In hoofdstuk 3 worden de relicten beschreven. Het betreft afzonderlijke landschapselementen die in 1840 aanwezig waren en zich tot op heden hebben weten te handhaven. Ze zijn aangegeven op de relictenkaart, schaal 1 : 25 000 (bijlage). Op de zogenaamde gebiedsinventarisatieformulieren (aanhangsel 2) wordt per gebied aangegeven welke relict-typen in dat gebied geïnventariseerd zijn.

In hoofdstuk 4 wordt beschreven hoe, uitgaande van het geïnventariseerde relictbestand, een historisch-geografische informatiewaardekaart, is vervaardigd (afb. 8).

In hoofdstuk 5 evalueren we de resultaten van het onderzoek.

In aanhangsel 1 zijn de historisch-geografische landschappen die in de bodembeschermingsgebieden voorkomen, beschreven.

Aanhangsel 2 bevat de 73 gebiedsinventarisatieformulieren waarin per gebied aangegeven wordt welke relict-typen in dat gebied geïnventariseerd zijn.

De bijlage bevat de uit 39 bladen bestaande relictkaart 1 : 25 000, en 1 legendablad met overzichtskaart.

2 METHODE EN MATERIAAL

2.1 Inleiding

Bij het onderzoek is voornamelijk gebruik gemaakt van twee methoden van historisch-geografisch onderzoek: de retrospectieve en de retrogressieve benadering. Retrospectief, of terugkijkend onderzoek, houdt zich bezig met de vraag welke elementen in het huidige cultuurlandschap op een bepaald moment in het verleden al aanwezig waren en waartoe zij dienden. We sporen deze relictten op door vergelijkend kaartonderzoek.

Bij retrogressief onderzoek wordt getracht om op een bepaald moment in het verleden (de peildatum) alle op dat moment aanwezige elementen in hun ruimtelijke samenhang te analyseren. We kunnen in dat verband spreken van een dwarsdoorsnede in de tijd (par. 2.3).

Een derde onderzoeksmethode, de chronologische benadering, komt in ons onderzoek slechts summier aan de orde. Bij een chronologische benadering wordt ernaar gestreefd inzicht te verschaffen in de historische ontwikkeling (proces) van het cultuurlandschap vanaf een bepaald moment in het verleden. In de hoofdstukken 4 en 5 komen we hierop terug.

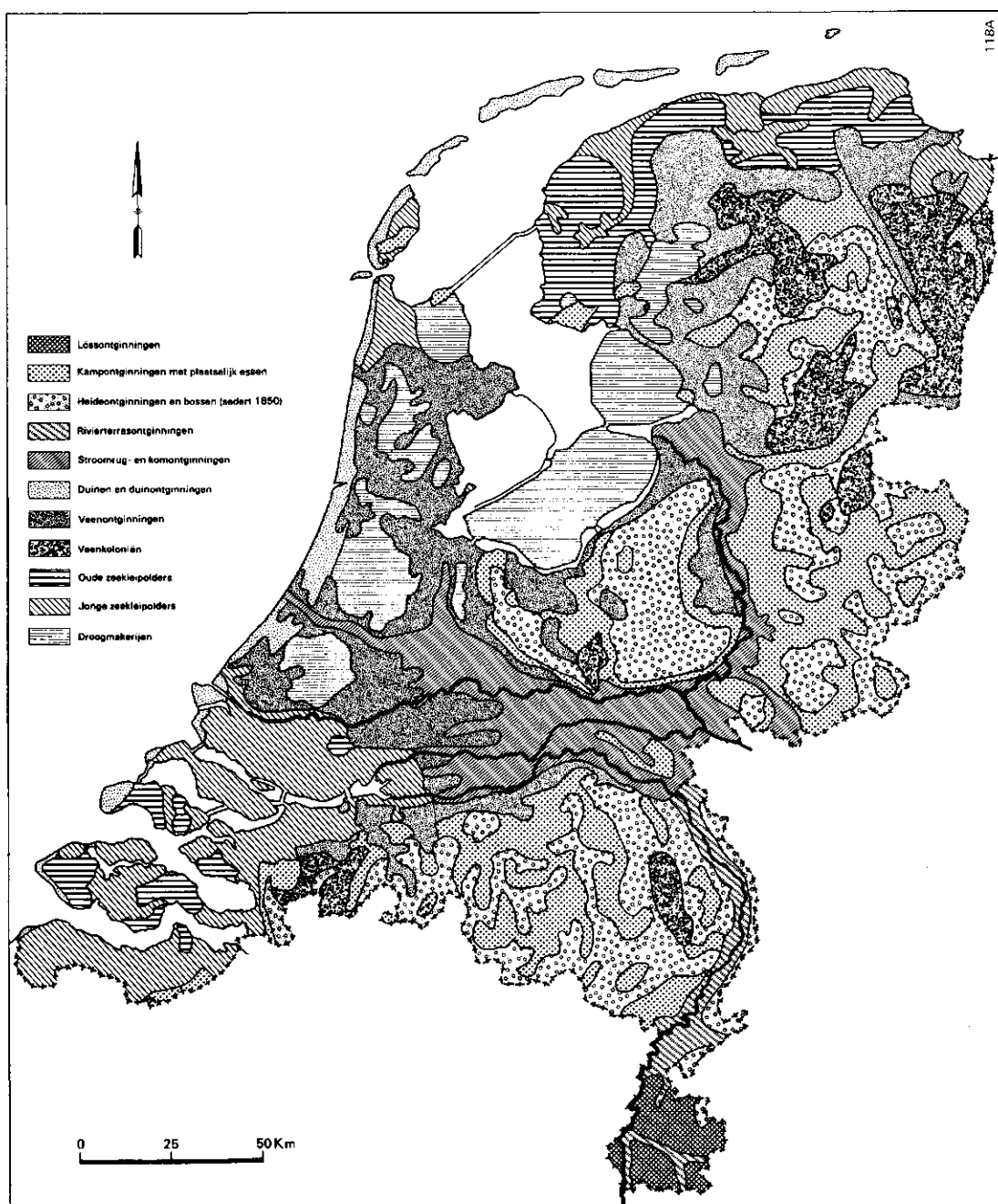
Een belangrijke peildatum voor het retrospectieve en retrogressieve onderzoek is ca. 1840. Rond dat jaar kwam de zogenaamde Netkaart van de oudste topografische kaart van Nederland tot stand [1]. Deze kaart dient als basis voor het vergelijkend kaartonderzoek. Tevens fungeert de Netkaart als tijds-dwarsdoorsnede waaraan wij refereerden voor wat betreft de historisch-geografische gebiedskarakteristiek (zie par. 4.4 en aanhangsel 2). Voor een enkel legenda-onderdeel is ook gebruik gemaakt van de peildatum ca. 1940 (zie par. 3.5).

2.2 Retrospectief relict-onderzoek

Wij hebben eerst een relict-inventarisatie uitgevoerd. Samen met de opdrachtgever is een aantal relict-typen gekozen die vanwege de bodemafhankelijkheid kwetsbaar zijn voor mechanische ingrepen en daarom binnen de oogmerken van de Wet bodembescherming vallen. De individuele relictten zijn aangegeven op de relicttenkaart (bijlage) en gegroepeerd naar hun (eventueel voormalige) functie.

Daarbij zijn de volgende zeven functies onderscheiden:

- agrarisch;
- waterstaatkundig;
- bewoning;
- nijverheid;
- defensie;
- territoriaal;
- verkeer.

Afb. 2 De historisch-geografische landschappen van Nederland
(naar: Barends et al. 1988 p. 2).

Deze functies dienen als ordeningsprincipe voor het grote aantal typen relicten dat we in de onderzochte gebieden hebben aangetroffen. De functionele indeling hebben wij eveneens aangebracht in de gebiedsinventarisatieformulieren (aanhangsel 2).

2.3 Retrogressief relict-onderzoek

Naast de afzonderlijke landschapselementen uit het retrospectieve onderzoek wilden we tevens het belang van de historisch-landschappelijke context (uitgedrukt in het begrip "historisch-geografische informatiewaarde") benadrukken.

Met gebruikmaking van de begrippen gaafheid, herkenbaarheid en samenhang is de historisch-geografische informatiewaarde van de bodembeschermingsgebieden aangegeven. Getracht is een verband te leggen tussen de nog aanwezige individuele relicten in een gebied, de landschappelijke situatie omstreeks 1840, en ontginning en bewoning vóór 1840.

We hebben enkele van de aangewezen mogelijke bodembeschermingsgebieden, op basis van hun landschappelijke kenmerken, opgedeeld in een aantal kleinere eenheden. Uiteindelijk hebben we 73 deelgebieden onderscheiden (zie afb. 1). Hoe dit precies in zijn werk is gegaan wordt in hoofdstuk 4 beschreven.

2.4 Chronologisch relict-onderzoek

In het voorgaande merkten we op dat de chronologische onderzoeksmethode in ons onderzoek vrijwel buiten beschouwing is gebleven. Toch is de chronologische benadering niet geheel achterwege gebleven. Er is aansluiting gezocht bij de begrippen die zijn gebruikt bij de kaart Historische Landschappen van Nederland (afb. 2), die is samengesteld door leden van de Werkgroep Landschapstypologie van de Natuurwetenschappelijke Commissie van de Natuurbeschermingsraad (zie par. 4.2). Op deze kaart is een aantal ontginningstypen onderscheiden, mede op basis van het oorspronkelijke natuurlijke substraat ten tijde van de ontginning [2] (Barends et al. 1986; 1988)

2.5 Veldwerk

Tijdens de kaartvergelijking hebben we gebruik gemaakt van de meest recente topografische kaarten (uitgave 1977 t/m 1988). Sommige van deze meest recente topografische kaarten zijn echter al enigszins verouderd. Daarnaast is de aanwezigheid van bepaalde relicten (bijv. onbewoonde vluchtheuvel of molenkolk) niet altijd goed op de topografische kaart waar te nemen. Daarom hebben we in het veld de aan- of afwezigheid van een aantal relicten gecontroleerd.

2.6 Materiaal

Naast de al beschreven Netkaart van de oudste topografische kaart van Nederland (zie par. 2.3) is bij ons onderzoek gebruik

gemaakt van literatuur, enkele thematische kaarten en een globale landschapsverkenning door middel van veldwerk. Een aantal elementen hebben we in het veld bekeken, waarbij tevens een globale gebiedsindruk werd verkregen. Voor de gebruikte literatuur verwijzen we naar de literatuurlijst.

3 BESCHRIJVING BIJ DE RELICTENKAART, SCHAAL 1 : 25 000

3.1 Inleiding

Samen met de provincie Overijssel is een aantal landschapselementen geselecteerd, die vanwege de bodemafhankelijkheid kwetsbaar zijn voor mechanische ingrepen en daarom binnen de oogmerken van de Wet bodembescherming vallen. Historisch-geografen spreken van relictten. Dit zijn overblijfselen van vroeger menselijk handelen in het huidige landschap (Schuyf 1986).

In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de historisch-geografische betekenis van deze relictten. Daarbij zal aandacht worden besteed aan de vorm en aan de (eventueel voormalige) functie van deze landschapselementen. Zo mogelijk wordt ook nog een datering van het relict, van zowel de vorm als de functie, gegeven (De Bont 1985).

In par. 2.3 is vermeld dat we de geïnventariseerde relictten naar hun (voormalige) functie hebben ingedeeld. Achtereenvolgens zijn relictten met een (voormalige) agrarische, waterstaats-, bewonings-, nijverheids-, defensieve, territoriale of verkeersfunctie onderscheiden.

Per bodembeschermingsgebied zijn de geïnventariseerde individuele relictten op de relicttenkaart, schaal 1 : 25 000, aangegeven (bijlage). Per functie-type zijn deze relictten ook vermeld op de gebiedsinventarisatieformulieren (aanhangsel 2).

Ten slotte is per relict-type beoordeeld, voor welke mechanische ingrepen het gevoelig is.

3.2 Agrarische relictten

3.2.1 Eendenkooi

De meeste eendenkooien in Nederland dateren op zijn vroegst uit de Late Middeleeuwen (1000-1500) en de Vroege Nieuwe Tijd (1500-1700). Ze werden in gebruik genomen in de natte gebieden waarin bewoning niet meer mogelijk was. Een eendenkooi verdroeg geen storende geluiden in de naaste omgeving. In Nederland zijn nog slechts enkele eendenkooien als zodanig in gebruik. Wel vinden we her en der verspreid nog overblijfselen van deze kooien (kooibossen en vangpijpen) in het landschap terug.

3.2.2 Begroeiingslijn

In deze inventarisatie wordt onder begroeiingslijnen houtwallen en begroeide perceelsranden verstaan. De begroeide lijnen hadden een tweevoudige functie. Ze fungeerden als afgrenzing - en zijn als zodanig veelal vervangen door prikkeldraad - en daarnaast leverden ze geriefhout op. De grens-functie laat zich ook weer in tweeën splitsen. Begroeide perceelsranden die als afgrenzing dienden komen alleen voor in de relatief droge gebieden (in de natte gebieden fungeren sloten als zodanig). Bij wisselend grondgebruik (percelen grasland naast percelen bouwland) moest het vee van de akkers worden gehouden. Daarnaast kunnen begroeiingsranden op grote akkercomplexen voorkomen, waar ze verschillende eigendomsgrenzen markeerden. Dit zijn de zogenaamde verkampte essen, essen: die zijn ontstaan doordat kampen aan elkaar zijn gegroeid.

3.2.3 Es (dek dikker dan 50 cm)

Over de ouderdom van de oude akkercomplexen en hun ontstaanswijze is slechts duidelijkheid te verkrijgen door nader historisch-geografisch en archeologisch onderzoek. In dit onderzoek zijn alleen die essen opgenomen die voldoen aan het criterium: dek dikker dan 50 cm. Aangenomen wordt dat in ieder geval onder esdekken van deze dikte nog profielen voorkomen die inzicht kunnen geven in vroegere vormen van agrarisch grondgebruik.

3.2.4 Beekdal-verkaveling

Op de relictenkaart is de soms zeer kenmerkende smal-repelige strokenverkaveling in de beekdalen apart aangegeven. Over de ouderdom van dit verkavelingstype is nog zeer weinig bekend (De Bont 1989). Ook in relatie tot dit verschijnsel kunnen mogelijk bodemprofielen voorkomen die inzicht geven in oudere vormen van agrarisch grondgebruik (vooral van betekenis voor pollen-analytisch onderzoek). Aangenomen wordt dat dit verkavelingstype reeds in de Late Middeleeuwen voorkwam. Per geval zou onderzocht moeten worden wat de werkelijke ouderdom van dit verkavelingstype is.

3.2.5 Grens cultuurland in 1840

Op de relictenkaart is als bijzonder kenmerk de grens van het cultuurland in 1840 opgenomen. Dit legenda-onderdeel is op de kaart gezet om de relicten beter in hun historische context te plaatsen. Als de grens van het cultuurland in 1840 door een bodembeschermingsgebied liep, dan is dat wel op de inventarisationformulieren aangegeven. Bij de bepaling van de historisch-geografische informatiewaarde speelt dit gegeven een bescheiden rol. Voor de kwetsbaarheidsbepaling is dit gegeven niet relevant.

3.3 Waterstaatsrelicten

3.3.1 Wiel

Een wiel is ontstaan bij het doorbreken van een dijk of kade. Door de kracht van het water konden zeer diepe uitspoelingsgaten ontstaan. Door de diepte van het gat kon het oude dijktracé niet worden hersteld. De dijk werd ofwel buiten het wiel om gelegd waardoor het wiel achter de dijk kwam te liggen (binnengedijkt), ofwel de dijk werd binnenlangs het wiel gelegd waardoor het wiel voor de dijk kwam te liggen (buitengedijkt).

De binnengedijkte wielen zijn vaak nog als waterplassen (met vaak grote natuurwetenschappelijke waarde) langs de dijk herkenbaar. De buitengedijkte wielen zijn in de loop van de tijd vaak met rivier-, of zeeafzettingen opgevuld. Dan verraadt slechts het kronkelige verloop van de dijk de plek van de dijkdoorbraak (afb. 3). Zelfs als de dijk of kade in het verleden is afgegraven, verraadt het kronkelige verloop van een weg of een sloot, samen met de (oorspronkelijk binnengedijkte) wielen, nog de vroegere aanwezigheid van de dijk. Slechts door aanvullend onderzoek zijn de dijkdoorbraken nader te dateren.

3.3.2 Dijk/kade

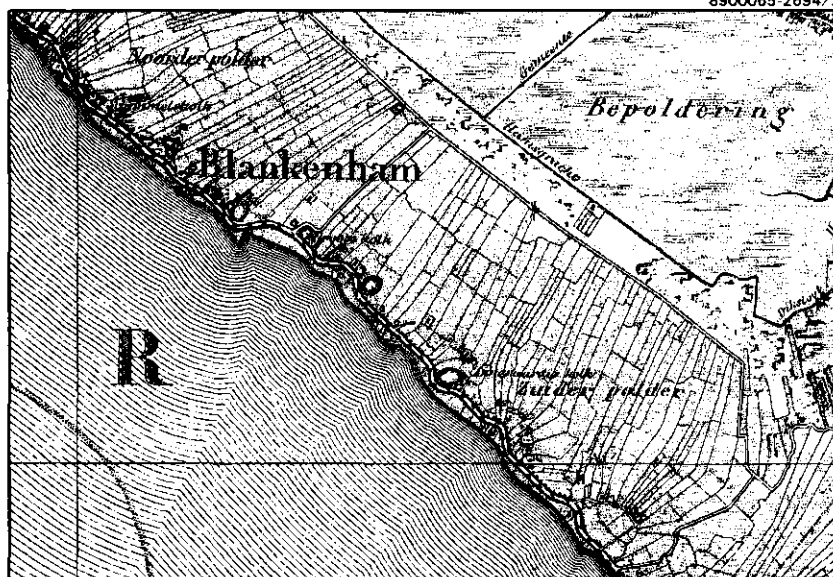
Pas door aanvullend onderzoek is het goed mogelijk het vaak zeer complexe systeem van dijken en kaden in een historisch kader te plaatsen. Op de relictenkaart (bijlage) hebben wij ons beperkt tot een weergave van de nu nog aanwezige dijken en kaden die ook in 1840 aanwezig waren.

3.3.3 Vervallen, nog herkenbare dijk/kade

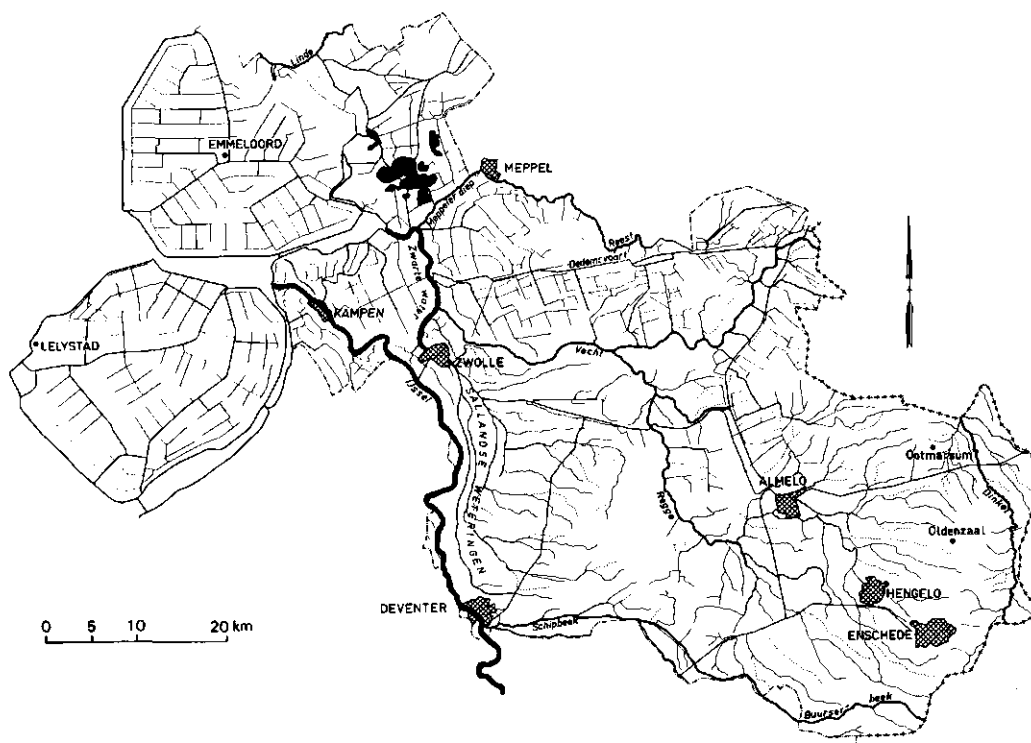
Dit zijn mogelijke dijk- en kadetracés die in 1840 als dijken of kaden herkenbaar waren en waarvan in het huidige landschap nog sporen aanwijsbaar zijn.

3.3.4 Natuurlijke waterloop

Op de relictenkaart is aangegeven welke waterlopen in 1840 een min of meer natuurlijk karakter droegen (afb. 4). Het is uiteraard moeilijk te bepalen in hoeverre deze waterlopen zich kenmerken door een "zuivere" natuurlijkheid. In veel gevallen is er sprake van vergraven, door de mens beïnvloede waterlopen. Het is zelfs bekend dat oorspronkelijk gegraven waterlopen, door een groter debiet, in een later stadium alsnog gin-

Afb. 3 Binnen- en buitengedijkte wielen in de (voormalige) Zuiderzeedijk op de T.M.K. 1 : 50 000, blad 16, ca. 1850.

Afb. 4 Rivieren, beken en waterlopen in Overijssel (naar: Ente et al. 1965 p. 3).

gen meanderen (De Bont en Renes 1988). Een meanderende beek wordt dus soms ten onrechte gelijkgesteld aan een natuurlijke beek.

3.3.5 Wetering of turfvaart

Weteringen of turfvaarten zijn op de relictkaart als één categorie behandeld, hoewel ze een verschillende historische achtergrond (kunnen) hebben. Weteringen werden meestal gegraven om de afwatering van een gebied te verbeteren. Vaak is er sprake van een gelijktijdige molenbemaling.

Turfvaarten zijn aangelegd om turf uit in vervening zijnde gebieden af te voeren naar steden in de directe omgeving of naar overslaghavens, zoals Blokzijl, om naar de Hollandse steden te worden verscheept. Het zogenaamde slagturven (uitvenen) heeft in Overijssel in de 17e eeuw een aanvang genomen (Renes 1983). De oudste turfvaarten dateren van deze periode.

Enkele turfvaarten kunnen een rol hebben gespeeld bij een nieuwe binnenwaterbeheersing, die tot stand kwam door het in gebruik nemen van molenbemaling. Toch bleef het nodig een aantal weteringen te graven. Deze weteringen, of later als wetering gebruikte turfvaarten, kunnen weer een rol hebben gespeeld bij de verveningen uit de Nieuwe Tijd (1500-1800). Slechts aanvullend historisch-geografisch onderzoek kan hierin meer duidelijkheid verschaffen.

3.3.6 Poldermolenkolk

Windwatermolens maalden vaak via een molenkolk uit op het buitenwater (de Zuiderzee, of een andere boezem). De molenkolk fungeerde als tijdelijke opslag van opgemalen binnenwater in geval het buitenwater te hoog stond om de molenkolk leeg te laten lopen.

3.4 Bewoningsrelicten

3.4.1 IJskelder en mogelijke rest ijskelder

In deze categorie zijn ook mogelijke resten van ijskelders opgenomen. Het betreft een oude vorm van ijsbewaring. Het ijs werd in een kelder bewaard. Alleen gefortuneerden konden zich deze luxe veroorloven. De inventarisatie berust op Reinink en Vermeulen (1981). Er heeft geen controle in het veld plaatsgevonden.

8900065-2694/5

(foto: G.P.H. Dirks)

Afb. 5 Bewoonde vluchtheuvel aan de Zwartedijk in het bodembeschermingsgebied 8 "Kamperveen".

(foto: G.H.P. Dirks)

Afb. 6 Watermolenkolk of wijer van de molen Frans te Vasse in het bodembeschermingsgebied 46 "Nutter-Reutum".

3.4.2 Vluchtheuvel bewoond

In de IJsseldelta en meer stroomopwaarts langs de IJssel waren boeren genoodzaakt zich door verhoogde huisplaatsen tegen overstromingswater te verdedigen (afb. 5). Dit kon zowel Zuiderzeewater, als IJsselwater zijn. De dijken waren laag (rond het Kampereiland slechts ca. 1,50 m, (Dirkx et al. i.v.; Swets 1886) zodat vaak overstromingen optraden.

3.4.3 Verlaten vluchtheuvel

Verlaten vluchtheuvels duiden op vroegere bewoning in een gebied.

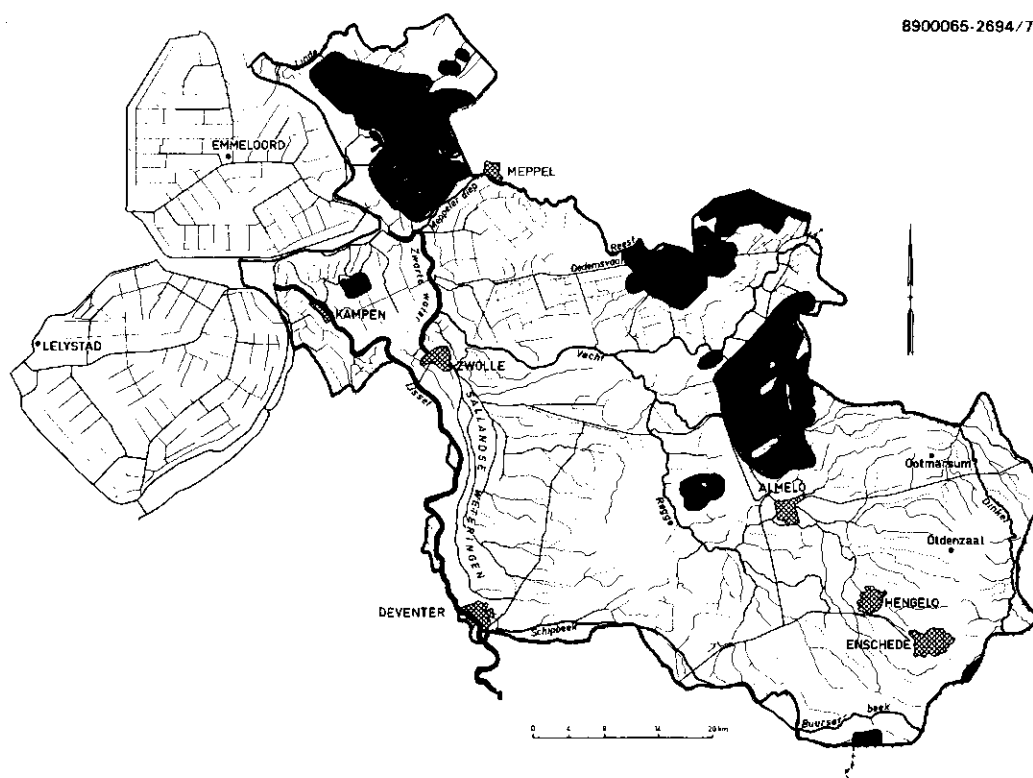
3.4.4 Kerkhof

Alleen enkele oude niet meer in gebruik zijnde kerkhoven in het buitengebied zijn op de relictencartaat aangegeven. Deze zijn kwetsbaarder dan kerkhoven binnen bebouwde kommen, die veelal nog als kerkhof in gebruik zijn. De oude kerkhoven verschaffen niet zelden informatie over bewoningsverplaatsing in de Middeleeuwen en de Vroege Nieuwe Tijd (Vervloet en Bording 1985; Theuws 1988; De Bont 1989). Ook hierover kan slechts nader onderzoek uitsluitsel geven.

3.5 Nijverheidsrelicten

3.5.1 Molenbelt

Oude korenmolens werden op verhogingen, molenbelten, geplaatst als de vrije wind door een bebouwde omgeving of bosschages niet was gewaarborgd. In de belten bevond zich meestal een toegangspoort voor de vaak hoog met graan opgetaste boerenwagens. Sommige molens staan nog op deze belten. Er zijn regelmatig huizen op de verlaten belten gebouwd. Soms liggen ze als enig overblijfsel van de vroegere nijverheidsactiviteit in het veld.

Afb. 7 Gebieden in Overijssel waar op grond van de bodemgesteldheid verversingssporen verwacht konden worden (naar: Ente et al. 1965).

3.5.2 Watermolenkolk

Om een watermolen bij een wisselende wateraanvoer draaiende te houden, werd vaak stroomopwaarts van de watermolen een buffer, een zogenaamde wijer of waaier aangelegd. Het is een verbrede bedding van de molenbeek, variërend van grootte (afb. 6). Ook als de watermolen is verdwenen, is de wijer meestal nog in het huidige cultuurlandschap herkenbaar (Hagens 1979).

3.5.3 Verversingssporen

Van het verversen of verturven van de grote veencomplexen zijn tot op heden sporen in het landschap achtergebleven. Onderscheid moet gemaakt worden tussen de verversingen in het noordwesten van de provincie en in het noorden en oosten. In de kop van Overijssel betrof het verversing van reeds in de Middeleeuwen ingericht cultuurland, terwijl in het noorden en oosten de voorheen onontgonnen hoogvenen aan snee zijn gekomen (afb. 7).

In de kop van Overijssel betrof het een zogenaamde natte verversing, waarbij gebruik werd gemaakt van de baggerbeugel. Dit leverde uiteindelijk grote veenplassen op, met hier en daar legakkers. Deze legakkers dienden om de natte opgetaste turf te

laten drogen. Delen van de meren zijn later omgezet in droogmakerijen. Op sommige plaatsen in de droogmakerijen steken de oude legakkers boven het maaiveld uit (zie afb. 10).

De zogenaamde hoogveenontginningen verliepen geheel anders. Door een stelsel van evenwijdig lopende waterlopen werd het veen ontwaterd en vervolgens, in min of meer droge toestand, systematisch afgegraven. Soms was voor de afgraving eerst een deel van de bovengrond opzij gezet, om later weer te worden teruggeplaatst. Beide soorten vervening hebben ook na 1840 plaatsgevonden. We hebben de sporen van vervening na 1840 (tot 1940) ook op de relictenkaart opgenomen.

3.6 Defensieve relicten; (mogelijke rest) schans/vesting

Op de relictenkaart zijn slechts enkele relicten met een (voormalige) defensieve functie aangegeven. Het zijn in de bodembeschermingsgebieden voornamelijk enkele schansen, die oude belangrijke verkeerswegen moesten verdedigen. Deze schansen of redoutes bestonden vaak uit aardwerken, waarvan nu nog resten in het cultuurlandschap aanwijsbaar zijn (Atlas van historische vestingwerken).

3.7 Territoriale relicten; zichtbare markegrenzen

Een marke laat zich in het algemeen definiëren als een gebied waarbinnen de inwoners en gebruikers van de gronden bepaalde gemeenschappelijke rechten en plichten hebben (Vervloet 1986).

De begrenzing van de marken was voor een gedeelte van oudsher al zichtbaar in het landschap. Het waren natuurlijke grenzen, zoals waterlopen, of perceelsgrenzen in een complex al ontgonnen gronden. De markegrenzen in de nog onontgonnen gronden, de heidevelden en woeste gronden, waren lange tijd nauwelijks in het landschap zichtbaar. Een landschappelijk niet zichtbare, maar juridisch "keiharde" grens was getrokken tussen een aantal punten in het landschap. Deze punten konden bestaan uit vrijstaande bomen, stenen markeringen enz. De "onzichtbare" grenzen zijn voor het merendeel pas na de ontginning van de heidevelden en woeste gronden in de verkaveling zichtbaar geworden. Deze ontginningen vonden plaats nadat in de vorige eeuw de markegronden gedeeld waren.

3.8 Verkeersrelicten: weg, nog aanwezig; weg, nog herkenbaar

Het wegenpatroon wordt wel beschouwd als het geraamte van een cultuurlandschap. Vandaar dat we alle wegen die de veranderin-

Tabel 1 Kwetsbaarheidstabel.

8900065-2694

BODEMKUNDIGE INGREPEN

ontgronding
opsputten en bouwrijp maken
beederijbouw incl. gierkelders
aanleg, verbreden en rechttrekken van wegen
opruimen van wegen
bepanting incl. grondwerk plantgaten
normalisatie waterlopen
sloten graven
diepploegen
egalisatie
dichtwerpen van waterlopen
opruimen van steilranden en wallen

**RELICTEN
agrarisch**

	eendekooi
	begroeiingslijn
	es (dek > 50 cm)
	beekdal verkaveling

waterstaat

	wiel
	dijk/kade
	vervallen nog herkenbare dijk/kade
	natuurlijke waterloop
	wetering of turfvaart
	poldermolenkolk

bewoning

	ijskelder
	mogelijke rest ijskelder
	vluchtheuvel bewoond
	verlaten vluchtheuvel
	kerkhof

nijverheid

	molenbelt
	watermolenkolk
	verveningssporen

defensief

	schans/vesting
--	----------------

verkeer

	weg, nog aanwezig
	weg, nog herkenbaar

gen gedurende de laatste 150 jaar (deels) hebben overleefd, als relict hebben opgenomen. Hierbij zijn wel enkele kanttekeningen te plaatsen.

Het historische belang van wegen komt pas tot uiting als van een bepaald gebied (met een niet te klein oppervlak) een totaalbeeld van de historische wegenstructuur en van de relicten daarvan in het huidige landschap bekend is. De bodembeschermingsgebieden voldoen niet aan deze eisen.

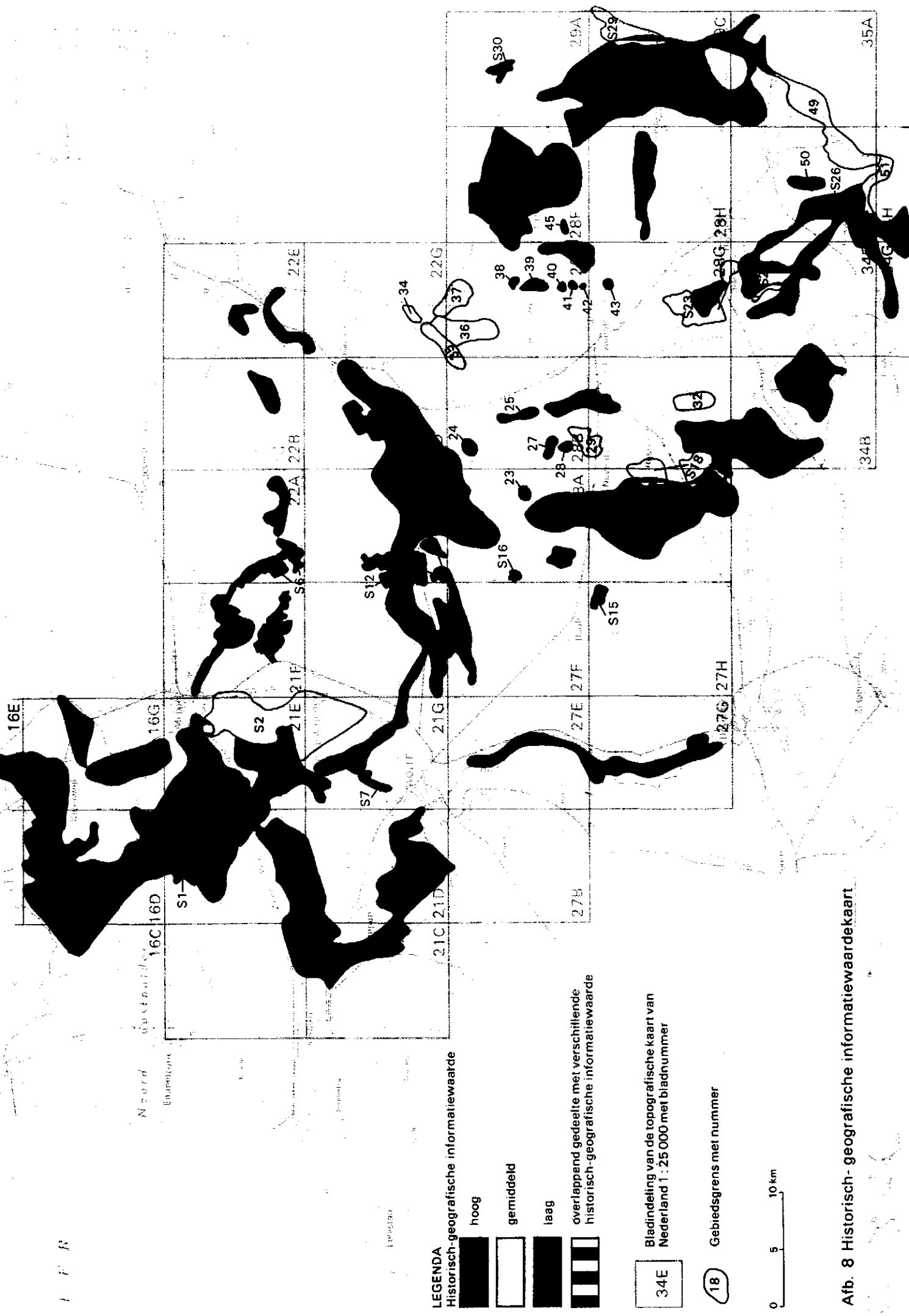
Daarnaast is het niet eenvoudig om verschillende soorten, of typen wegen te onderscheiden. Alleen door aanvullend onderzoek kunnen wegen die in een interlocale structuur passen, onderscheiden worden van de lokale wegenstructuur. Beide structuren kunnen naar gebruik verder worden onderverdeeld. Zo zijn er de Hessenwegen (als een speciaal type interlocale weg) en de dood- of lijkwegen, veedriften en hooiwegen (als soorten lokale wegen).

3.9 Kwetsbaarheid

In de kwetsbaarheidstabel (tabel 1) hebben we aangegeven hoe gevoelig de door ons geïnventariseerde relict-typen zijn voor mechanische ingrepen in de bodem. Hydrologische en chemische ingrepen hebben we in de tabel buiten beschouwing gelaten. Alleen "verveningssporen" zijn uiteraard gevoelig voor verlaging van de grondwaterspiegel (oxidatie).

Als een relict gevoelig is voor een bepaalde ingreep, hebben we het vakje zwart gemaakt. Maar niet altijd is de gevoeligheid met ja of neen te beantwoorden. In die gevallen is in het hokje een diagonaal aangegeven. Als een relict totaal ongevoelig is voor een ingreep is het hokje leeg gelaten.

We pretenderen met deze kwetsbaarheidsbepaling niet het laatste woord gezegd te hebben (zie hoofdstuk 5). Door de presentatie van de kwetsbaarheidstabel is getracht de afweging, die aan het aangeven van de kwetsbaarheid voor ingrepen ten grondslag ligt, inzichtelijk te maken.

LEGENDA
Historisch-geografische informatiewaarde

- hoog
- gemiddeld
- laag
- overlappend gedeelte met verschillende historisch-geografische informatiewaarde

 34E
Bladindeling van de topografische kaart van Nederland 1 : 25 000 met bladnummer

 18
Gebiedsgrens met nummer

Afb. 8 Historisch-geografische informatiewaardekaart

4 BESCHRIJVING BIJ DE HISTORISCH-GEOGRAFISCHE INFORMATIE- WAARDEKAART

4.1 Inleiding

Werd in het vorige hoofdstuk aandacht besteed aan de retrospectieve relict-inventarisatie, in dit hoofdstuk beschrijven we hoe we de koppeling tussen de individuele relicten en de gebieds-"waardering" tot stand hebben gebracht. Hiervoor maken we gebruik van de retrogressieve onderzoekstechniek (zie par. 2.3).

Door de geïnventariseerde relicten te beschrijven als (deels) zichtbare overblijfselen van historisch-geografische ontginningstypen wordt de historische betekenis van deze relicten verduidelijkt. We gebruikten daarbij de begrippen gaafheid en herkenbaarheid. Om relicten en landschapstypen zo goed mogelijk op elkaar te laten aansluiten hebben we, waar nodig, de door de provincie aangegeven potentiële bodembeschermingsgebieden onderverdeeld. Hoe dit in zijn werk is gegaan, is in de volgende paragraaf (4.2) beschreven.

4.2 Gebiedsindeling

Wij hebben de door de provincie voorlopig geselecteerde bodembeschermingsgebieden in een aantal gevallen in kleinere gebieden opgedeeld. Vooral de grote bodembeschermingsgebieden kenmerken zich in landschappelijk opzicht in 1840 door meer dan één historisch-geografisch ontginningstype. In de meeste gevallen kon op basis van verschillen in ontginningswijze, openheid en geslotenheid, bodemgebruik (grasland-akkerland) enz. zo'n groot gebied in vanuit historisch-geografisch oogpunt meer logische eenheden worden ingedeeld. Enkele grote gebieden zijn echter niet verder onderverdeeld, bijv. gebied nr. 19 "Vechtdal-Junnerveld". Daar bleek het landschap in 1840 dusdanig divers dat de beoogde begrenzing tussen de verschillende ontginningstypen niet goed mogelijk was. De in de tweede fase van het onderzoek toegevoegde gebieden vertonen soms een overlap met de gebieden uit de eerste fase. De overlappende gedeelten zijn niet afzonderlijk ingedeeld maar steeds als onderdeel van het gebied waartoe ze behoren beschouwd. Er zijn in totaal 73 gebieden onderscheiden.

4.3 Gaafheid ten opzichte van 1840

Sinds 1840 zijn de door ons beschreven landschappen soms veel, soms weinig veranderd. De mate van verandering (of de vraag hoe "gaaf" de landschappen zijn gebleven) kan aan de hand van een

aantal kenmerken worden bepaald, zoals:

- verkavelingsstructuur;
- structuur van wegen, waterlopen en dijken;
- structuur van (verspreide) bebouwing;
- structuur van de begroeiing (begroeiingslijnelementen);
- grondgebruik.

Voor sommige kenmerken wegen veranderingen zwaarder dan voor andere. Hierbij is ook van belang dat duidelijk is vanuit welke invalshoek naar de veranderingen wordt gekeken: ligt het accent op de landschapsgenese of op uiterlijke waarneembaarheid? In het onderhavige onderzoek is vooral aandacht gegeven aan verkaveling, wegen, waterlopen, dijken en bebouwing. Wij hebben bij het bepalen van de gaafheid aan het grondgebruik geen waarde toegekend [3].

De gaafheid is voor de onderscheiden bodembeschermingsgebieden nagegaan. Door de beperkte uitvoeringsmogelijkheden van ons onderzoek is dit als een schatting, niet als een berekening uitgevoerd. Er is een driedelige schaal gehanteerd, waarbij de klassen globaal het volgende betekenen:

- + gaaf (niet of nauwelijks veranderd);
- o redelijk gaaf (matig veranderd);
- niet gaaf (sterk veranderd).

4.4 Herkenbaarheid oudere (Middeleeuwse) situaties

We hebben ook nagegaan of in het huidige landschap nog sporen herkenbaar zijn van oudere (bijv. Middeleeuwse) situaties dan die in 1840. Hierbij doen zich evenwel aanzienlijk grotere moeilijkheden voor dan bij het vergelijken van de landschappelijke gesteldheid uit 1840 en de actuele landschapsgesteldheid. Interpretatie dan wel integratie van adequaat historisch-geografisch bronnenmateriaal vergt veel tijd. In het kader van de gegeven onderzoekopdracht was hiervoor nauwelijks gelegenheid. Bovendien vormen de onderscheiden bodembeschermingsgebieden op zich zelf alweer fragmenten van het Overijssels landschapsmozaïek. Niettemin is het zinvol een aanduiding te geven van die herkenbaarheid van oudere (Middeleeuwse) situaties. Een grote mate van herkenbaarheid daarvan beïnvloedt immers de historisch-geografische informatiewaarde.

Er is gepoogd de herkenbaarheid aan te geven door te refereren aan de resultaten van onderzoek naar ontginnings- en bewoningsgeschiedenis in vergelijkbare delen van Nederland. Zoals al in par. 2.5 is vermeld hebben we daarvoor aansluiting gezocht bij de begrippen van de Kaart van Historisch-geografische Landschappen in Nederland (Barends et al. 1986; 1988). Per gebied hebben we bepaald welke historisch-geografische landschapstypen daarin vertegenwoordigd zijn. Op de gebiedsinventarisatieformulieren (aanhangsel 2) is dit aangegeven onder het kopje "historisch-geografische karakteristiek".

De volgende typen zijn onderscheiden:

- Kampontginningen met plaatselijk essen;
- Heideontginningen en bossen (sedert 1850);
- Veenontginningen;
- Droogmakerijen;
- Stroomrug- en komontginningen;
- Veenkoloniën of randveenontginningen;
- Recente zeekleipolders.

Bij het herkennen van oudere, pre-1840-landschapssituaties is gekeken of de in aanhangsel 2 gegeven omschrijvingen van bovengenoemde historisch-geografische landschapstypen in de bodembeschermingsgebieden van toepassing waren. Hierbij werd, voor zover relevant voor een bodembeschermingsgebied, naast grondgebruik (voornamelijk het onderscheid tussen cultuurland en niet-cultuurland), gekeken naar verkaveling, structuur van wegen, waterlopen, dijken en bebouwing, kenmerkend voor de historisch-landschappelijke ontwikkeling die de verschillende bodembeschermingsgebieden vóór 1840 hebben doorgemaakt.

De herkenbaarheid is geschat in een driedelige schaal. De klassen betekenen globaal het volgende:

- + grote herkenbaarheid (veel kenmerken van de oude (Middeleeuwse) situatie);
- o redelijke herkenbaarheid (nog enkele kenmerken van de oude - Middeleeuwse - situatie);
- nauwelijks of geen herkenbaarheid.

We moeten ons er wel van bewust zijn dat de herkenbaarheid van oudere (Middeleeuwse) situaties gedeeltelijk samenhangt met de mate van gaafheid van het huidige landschap ten opzichte van 1840. Alleen als de gaafheid vrij groot is, bestaat de kans dat ook nog vrij veel historisch-landschappelijke informatie uit voorgaande perioden visueel herkenbaar is gebleven.

4.5 Samenhang

In elk bodembeschermingsgebied heeft relictinventarisatie plaatsgevonden. Ook is de mate van gaafheid bepaald. Ten slotte is gekeken naar de mate van herkenbaarheid van oudere (Middeleeuwse) situaties. De beide laatste staan in relatie tot elkaar.

Een hoge gaafheid duidt op de aanwezigheid van zó veel relicten in een gebied dat er geen sprake is van losse elementen, maar van structuren die ook reeds in 1840 bestonden. Bij het bepalen van de mate van herkenbaarheid is het van betekenis dat deze structuren ook nog een min of meer compleet beeld geven van veel oudere structuren, veelal daterend uit de Middeleeuwse ontginningsperiode. Toen is de basis voor onze karakteristieke, traditionele cultuurlandschappen gelegd.

Het probleem doet zich voor dat bij de inventarisatie van individuele relictten vooraf alleen die elementen zijn bekeken die in het kader van de Wet Bodembescherming van betekenis leken te zijn. Om deze beperking te omzeilen is door ons ook nog bepaald hoe deze beperkte groep geïnventariseerde relictten zich in de verschillende bodembeschermingsgebieden verhouden ten opzichte van de totaal-structuur van het landschap.

We kunnen ons voorstellen dat deze beperkte groep relictten binnen het geheel per bodembeschermingsgebied een wisselende positie inneemt. Soms figureren zij als het ware als de belangrijkste historisch-landschappelijke beeld dragers van een gebied, zoals de wijken en monden in een veenkoloniaal landschap. Soms ook zijn zij van ondergeschikt belang ten opzichte van andere, niet in het kader van dit onderzoek geïnventariseerde relictten, zoals bijvoorbeeld een eendenkooi liggende in een (niet-geïnventariseerde, oude, regelmatige strokenverkaveling van een) Middeleeuws veenontginningslandschap. In het eerste geval spreken we van een duidelijke samenhang tussen de geïnventariseerde relictten en het historische landschapstype waarin zij voorkomen. In het tweede geval is er sprake van weinig of geen samenhang.

De samenhang is geschat in een driedelige schaal. De klassen betekenen globaal het volgende:

- + grote samenhang;
- o enige samenhang;
- nauwelijks of geen samenhang.

4.6 Integratie van gegevens: de historisch-geografische informatiewaarde

Een combinatie van gegevens over gaafheid ten opzichte van 1840, herkenbaarheid van oudere situaties en de samenhang leidde tot het vaststellen van een historisch-geografische informatiewaarde per onderzocht gebied. Deze geeft aan in hoeverre het huidige landschap de historisch-geografische ontwikkelingen van een onderzocht gebied weerspiegelt.

In tabel 2 is aangegeven hoe de historisch-geografische informatiewaarde wordt bepaald. In de tabel zijn alleen de voorkomende combinaties opgenomen. Het principe berust op somming. Het accent ligt op "gaafheid" en "herkenbaarheid van oude (Middeleeuwse) situaties". Het begrip "samenhang" wordt in feite alleen in onduidelijke situaties bij de oordeelsvorming betrokken. Want waar gaafheid en herkenbaarheid beide hoog scoren is per definitie de historisch-geografische informatiewaarde hoog. Als gaafheid en herkenbaarheid onderling verschillen kan juist de samenhang van doorslaggevend belang zijn. In het eerste geval is de samenvatting tusschen () geplaatst. Maar daar waar de samenhang direct van invloed is geweest op de waardebeoordeling zijn de () weggelaten. In die gevallen bepaalt

de samenhang in sterke mate de historisch-geografische informatiewaarde. Als bijvoorbeeld de gaafheid en de herkenbaarheid elk gemiddeld zijn en de samenhang hoog, dan scoort de historisch-geografische informatiewaarde hoog (zie tabel 2).

Na op deze manier zichtbaar te hebben gemaakt hoe we tot de historisch-geografische informatiewaarde zijn gekomen, is een enkele kanttekening op zijn plaats.

Het "oplopende" karakter van de begrippen "gaafheid" en "herkenbaarheid" en de consequenties daarvan voor de "samenhang", zijn direct van invloed op de betekenis van het begrip

Tabel 2 Vaststelling van de historisch-geografische informatiewaarde (+ = hoog; o = middel; - = laag).

Gaafheid	Herkenbaarheid	Samenhang	Historisch-geografische informatiewaarde
+	+	(+)	+
+	o	(+)	+
o	+	+	+
o	o	+	+
o	o	(o)	o
o	o	-	-
o	-	(o)	o
o	-	-	-
-	o	o	o
-	-	o	o
-	-	(-)	-

"historisch-geografische informatiewaarde". Het is op grond van deze overweging niet geoorloofd om uit dit materiaal de conclusie te trekken dat het ene gebied waardevoller is dan het andere. Pas als voor de hele provincie Overijssel de van belang zijnde relictten zijn geïnventariseerd en de ontginnings- en bewoningsgeschiedenis is onderzocht, kunnen de historisch-geografische waarden van de onderzochte gebieden onderling worden vergeleken.

Op de historisch-geografische informatiewaardekaart (afb. 8) is de historisch-geografische informatiewaarde per deelgebied aangegeven.

In die gevallen waar overlap aanwezig is tussen twee gebieden (zie 4.2) is het overlappende gedeelte steeds als samenhangend onderdeel van beide bodembeschermingsgebieden afzonderlijk beschouwd. Dat wil zeggen dat de historisch-geografische informatiewaarde steeds van beide gebieden afzonderlijk is vastgesteld. In het overlappende gedeelte kunnen dan twee waarden aangegeven zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval bij bodembe-

schermingsgebieden 48 en S29, die respectievelijk een hoge en een middelmatige historisch-geografische informatiewaarde hebben. Het overlappende gedeelte mag niet gezien worden als een gebied waar beide waarden naast elkaar voorkomen of als een overgangszone. In het overlappende gedeelte gelden beide waarden maar steeds in samenhang met het hele gebied: een hoge historisch-geografische informatiewaarde in gebied 48 en een middelmatige in gebied S29.

5 CONCLUSIES

Door de voorselectie van bodembeschermingsgebieden heeft ons onderzoek zich alleen op deze gebieden toegespitst [4]. Binnen deze gebieden is allereerst een relictinventarisatie uitgevoerd. Dit leverde een groot aantal, minimaal anderhalve eeuw oude, relictten op.

In sommige gebieden zijn weinig of geen relictten aangetroffen. Dit betreft meestal niet-ontgonnen gebieden, of gebieden die pas na 1840 ontgonnen zijn. Vooral in de tweede fase waren dit soort gebieden in het onderzoek betrokken (bijv. gebied S18: Zunasche Heide, De Overtoom).

We hebben getracht de relictten in een ruimtelijke historisch-geografische context te plaatsen. Daartoe hebben we de gebieden, waarin de relictten voorkomen, twee historische "labels" gegeven. We bepaalden de gaafheid door per gebied globaal de mate van verandering in het landschap gedurende de laatste 150 jaar aan te geven. Vervolgens hebben we getracht vast te stellen in hoeverre de 1840-situatie terugging op een veronderstelde oudere (Middeleeuwse) ontginning en bewoning. Dit is de herkenbaarheid van oudere (Middeleeuwse) situaties. We hebben daarna bepaald in de aldus historisch gekarakteriseerde gebieden in hoeverre de geïnventariseerde relictten een goede afspiegeling vormen van de veronderstelde oude (Middeleeuwse) ontginning en bewoning. Dit noemden we de "samenhang".

In een groot aantal gebieden blijkt veel van het vroegere cultuurlandschap bewaard te zijn. Deze gebieden scoren hoog voor gaafheid en herkenbaarheid van oudere situaties. Daarnaast hebben in deze gebieden de aanwezige relictten een hoge samenhang met het vroegere cultuurlandschap. In 24 van de 73 onderzochte gebieden is de gaafheid, herkenbaarheid en de samenhang hoog (bijv. in gebied 6: Vollenhove).

De koppeling tussen de individuele relictinventarisatie en de meer globaal bepaalde historisch-geografische gebiedsbeschrijvingen heeft geresulteerd in de historisch-geografische informatiewaarde. In de hierboven beschreven gebieden die hoog scoren op gaafheid, herkenbaarheid en samenhang is de historisch-geografische informatiewaarde hoog. Daarnaast is de historisch-geografische informatiewaarde hoog in gebieden met een gemiddelde gaafheid, een gemiddelde of een hoge herkenbaarheid en een hoge samenhang. In totaal zijn er 42 gebieden met een hoge historisch-geografische informatiewaarde.

De historisch-geografische informatiewaarde is per bodembeschermingsgebied vastgesteld en geeft geen informatie over de waarde van het ene gebied ten opzichte van het andere. Pas als van de gehele provincie de van belang zijnde relictten zijn geïnventariseerd en de ontginnings- en bewoningsgeschiedenis is onderzocht kunnen de historisch-geografische waarden van de onderzochte gebieden onderling worden vergeleken.

NOTEN

[1] Deze Netkaarten zijn als vergrote foto's, schaal 1 : 25 000 aanwezig bij het Staring Centrum. Het zijn de gekleurde manuscripten voor de vervaardiging van de in zwart-wit uitgevoerde definitieve eerste editie van de oudste topografische kaart van Nederland, schaal 1 : 50 000. Gezien hun uiterst gedetailleerde weergave van het midden-19e-eeuwse landschap en hun ontstaanswijze (o.a. gebaseerd op de grootschalige oudste kadasterkaarten, of Minuutplans, van ca. 1830), was het geoorloofd deze oorspronkelijk op schaal 1 : 50 000 vervaardigde Netkaarten fotografisch te vergroten tot schaal 1 : 25 000 (Beenakker en De Bont 1983).

[2] Deze typologie wijkt af van de tot voor kort gebruikelijke typologieën voor historische bewoning en percelering (Renes 1982; Haartsen en Renes 1982). Het bij de kaart gehanteerde begrippenapparaat ligt ook ten grondslag aan de cultuurhistorische inbreng in het Natuurbeleidsplan (NBP) (Haartsen et al. 1989) en aan vergelijkbaar onderzoek in internationale context. Door ons onderzoeksmateriaal aan deze, op de landschapsgenese gerichte kaart, te koppelen worden de landschappen van Overijssel met de daarbinnen aanwezige relictten tevens in een nationaal en internationaal kader geplaatst. We willen benadrukken dat hier echter slechts sprake is van een zeer globale schets. Zowel bij het in beeld brengen van de landschapsgenese als bij de detaillering van het aantal landschapstypen, is sprake van een sterke vereenvoudiging die niet in de laatste plaats samenhangt met de kaartschaal waarop de kaart "Historische landschappen van Nederland" is gepresenteerd.

[3] Het grondgebruik is een te snel wisselend verschijnsel om bij een kaartvergelijking, die is gebaseerd op twee ver uit de tijd liggende peildata, als gaafheidsindicator te dienen. Daarbij komt dat rond 1840 het grondgebruik nog praktisch geheel werd bepaald door bodemvruchtbaarheidsfactoren, zowel natuurlijke vruchtbaarheid als door de mens opgebrachte natuurlijke meststoffen. Met de invoering van de kunstmest en verdere modernisering in de landbouw is de relatie tussen (natuurlijke) vruchtbaarheid en agrarisch grondgebruik praktisch verdwenen.

[4] Omdat we ons in dit onderzoek beperkt hebben tot de geselecteerde bodembeschermingsgebieden is het niet mogelijk de zeldzaamheid van verschijnselen in het landschap te bepalen. Deze zeldzaamheid is van belang bij de waardering van deze verschijnselen. Door de beperkingen in dit onderzoek was het ook niet mogelijk de samenhang van de cultuurhistorische relictten onderling verder inhoudelijk te onderzoeken en te beschrijven.

Het zou beter zijn om eerst in de hele provincie een historisch-geografisch onderzoek uit te voeren. Aan de hand van zo'n onderzoek zou dan een keuze gemaakt kunnen worden voor

gebieden waar met de Wet Bodembescherming extra bescherming van cultuurhistorische waarden nodig is. Nu deze keuze al gemaakt is, verdient het toch aanbeveling om voor een goede afweging van de belangen in de bodembeschermingsgebieden een overzicht van de cultuurhistorische waarden in de gehele provincie Overijssel te krijgen.

Bij zo'n aanpak zou ook, nadat een overzicht is gekregen van de cultuurhistorische waarden in de provincie, vastgesteld moeten worden welke relictten in de inventarisatie nader onderzocht moeten worden.

LITERATUUR

- Atlas van historische vestingwerken in Nederland, deel Iib: de provincie Gelderland. Stichting Menno van Coehoorn.
- Barends, S. (red.), J. Renes, T. Stol, J.C. van Triest, R.J. de Vries en F.J. van Woudenberg, 1986. Het Nederlandse landschap; een historisch-geografische benadering. Utrecht, Matrijs.
- Barends, S., A.J. Haartsen, J. Renes en T. Stol, 1988. Nederlandse cultuurlandschappen. Historisch-Geografisch Tijdschrift 6(1): 3-4.
- Beenakker, J. en Chr. de Bont, 1983. "De Bontkaart"; een historisch-geografische landschapswaardering. Amsterdam. Instituut voor sociale geografie Universiteit van Amsterdam. Publikatie 11.
- Bont, Chr. de, 1985. De kartografie van de historisch-landschappelijke kartering van Nederland 1 : 50 000. Kartografisch Tijdschrift 19: 442-449.
- Bont, Chr. de, 1989. Het cultuurhistorisch landschapsonderzoek van het streekplangebied Midden- en Oost-Brabant. Wageningen, Staring Centrum. Rapport 17.
- Bont, Chr. de, en J. Renes, 1988. De Historisch-landschappelijke kaart van Nederland, schaal 1 : 50 000; legenda en proefkarteringen. Wageningen, Pudoc. Landschapsstudies 11.
- Bont, Chr. de, en G.H.P. Dirkx, 1989. Historisch-geografisch onderzoek van bodembeschermingsgebieden in Overijssel. Wageningen, STIBOKA. Rapport 2065.
- Dirkx, G.H.P., P.W.F.M. Hommel en J.A.J. Vervloet i.v.v. Veranderende milieu-omstandigheden op het Kampereiland.
- Ente, P., J.C.F.M. Haans en M. Knibbe, 1965. De bodem van Overijssel, de Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland; toelichting bij blad 3 van de Bodemkaart van Nederland, schaal 1 : 200 000. Wageningen, STIBOKA.
- Haartsen, A.J. en J. Renes, 1982. Naar een historisch-geografische typologie van het Nederlandse landschap. Geografisch Tijdschrift 16(5): 456-475.
- Haartsen, A.J., A.P. de Klerk en J.A.J. Vervloet, 1989. Een toekomst voor ons historische landschap; een verkenning van de cultuurhistorische betekenis van het Nederlandse landschap. 's-Gravenhage, Ministerie van Landbouw en Visserij. Rapport 3.

- Hagens, H., 1979. Molens Mulders Meesters; negen eeuwen watermolens in de Gelderse Achterhoek, Salland en Twente. Hengelo, Smit van 1876.
- Reinink, A.W. en J.G. Vermeulen, 1981. IJskelders; koeltechnieken van weleer. Nieuwkoop, Heuff.
- Renes, J., 1982. Typologieën van bewonings- en perceelsvormen; een overzicht van bestaand werk in Nederland en buurlanden. Wageningen, Pudoc. Landschapsstudies 1.
- Renes, J., 1983. Het begin van het slagturven in Nederland. Historisch-Geografisch tijdschrift 1: 6-7.
- Schuyf, J., 1986. Fossiele elementen in het Nederlandse landschap. Wageningen, Pudoc. Landschapsstudies 6.
- Swets, J. Azn., 1886. De Zuiderzee en Kampereilanden van vroeger en thans, (1363-1882) met kaart en plaat, en eene bijdrage omtrent geheele of gedeeltelijke afsluiting de Zuiderzee, toegelicht door eene schetskaart. 's-Gravenhage, Van Langenhuysen.
- Theuws, F.C.W.J., 1988. De archeologie van de periferie; studies naar de ontwikkeling van bewoning en samenleving in het Maas-Demer-Schelde gebied in de vroege middeleeuwen. Amsterdam. Dissertatie Universiteit van Amsterdam.
- Vervloet, J.A.J., 1986. Inleiding tot de historische geografie van de Nederlandse cultuurlandschappen. Wageningen, Pudoc. Landschapsstudies 4.
- Vervloet, J.A.J. en J. Bording, 1985. Cultuurhistorisch onderzoek landinrichting "Rouveen". Wageningen, STIBOKA. Rapport 1679.

AANHANGSELS		Blz.
1	Historisch-geografische landschappen	45
2	Gebiedsinventarisaties en -beschrijvingen	51

Afb.9 Kampontginningen met plaatselijk essen.
Bodembeschermingsgebied 46 "Nutter-
Reutem" op de T.M.K. 1 : 50 000, blad 28,
ca. 1850.

AANHANGSEL 1 Historisch-geografische landschappen

KAMPONTGINNINGEN MET PLAATSELIJK ESSEN

De naamgeving van dit landschapstype verwijst naar het meest intensief gebruikte deel van het cultuurland: het akkerland. Het lag op de meest gunstige plekken: relatief vruchtbare gronden, die noch te nat, noch te droog waren. De oorspronkelijk kleine akkertjes kunnen, in gebieden met een sterk wisselend micro-reliëf, als kleine akkertjes (oude kampen, of eenmans-esjes) zijn overgebleven. Elders zijn ze tot grotere akkercomplexen aaneengegroeid. Afbeelding 9 toont dit landschap ten oosten van Ootmarsum (bodembeschermingsgebied 46).

Door langdurige bemesting met plaggenmest kregen de oude bouwlanden in de loop van de tijd een zogenaamd esdek. In dit onderzoek zijn alleen de esdekken opgenomen die dikker zijn dan 50 cm. Overigens houdt die dikte niet automatisch verband met de ouderdom van de ontginning.

Naast de oude kampen en de grote escomplexen zijn vanaf de Hoge Middeleeuwen nieuwe ontginningen tot stand gekomen, zowel als uitbreiding van de essen als ook in het nog onontgonnen gebied. Deze tweede soort ontginningen wordt kampondginning genoemd. Naast de bouwlanden kende het oude landschap wei- en hooilanden (meest in de beekdalen) en heidevelden. Deze leverden voedsel voor het vee en plaggen om de mest aan te maken. Ze hadden in het gemengde bedrijfssysteem, waarin (de zorg om) het bouwland centraal stond, een toeleverende functie.

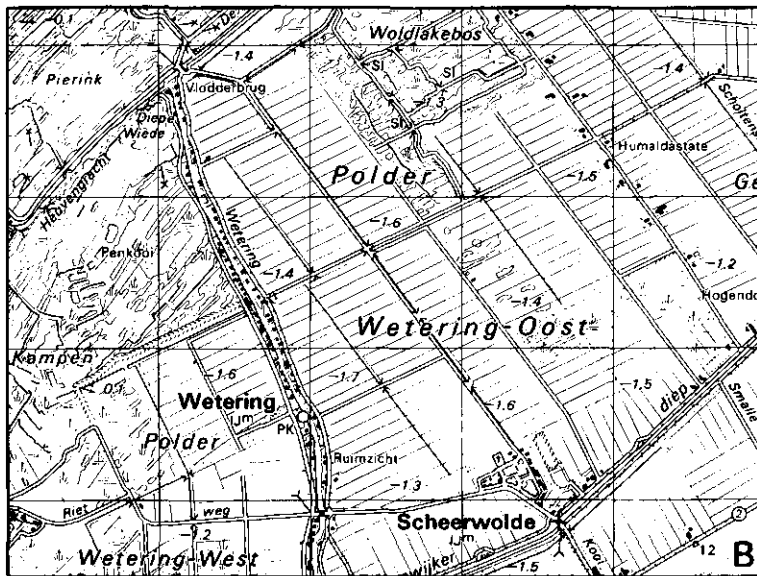
HEIDEONTGINNINGEN EN BOSSEN (sedert 1850)

Na 1850, en in veel gebieden nog na 1900, is veel zogenaamde woeste grond (heide, venen, zandverstuivingen) omgezet in bos en cultuurland. Aanvankelijk werd op deze onvruchtbare gronden vooral bos aangeplant. Rond de eeuwwisseling kwam kunstmest op grote schaal ter beschikking. Veel bossen werden toen omgezet in bouw- en weiland. Enkele van deze bossen zijn echter tot op de dag van vandaag gehandhaafd.

VEENONTGINNINGEN

Middeleeuwse veenontginningen zijn herkenbaar aan grote ontginningsblokken met een zeer regelmatige percelering van smalle, lange stroken. Ze werden oorspronkelijk ingericht voor een gemengde agrarische bedrijfsvoering.

In Overijssel zijn de meeste van deze oorspronkelijke veenontginningen in later tijd verveen. Het is dus een vervening van

Afb.10 Droogmakerijen. Bodembeschermingsgebied 2 "Ribben en wieden"; 1 : 50 000, (A) op de T.M.K. blad 16 (1850) en (B) op blad 16 West van de moderne topografische kaart (1988).

al eerder ontgonnen gebied. In het huidige landschap bevinden zich nog sporen van legakkers en petgaten.

DROOGMAKERIJEN

Na de vervening van de Middeleeuwse veenontginningen bleef vaak een waterplas over. Enkele van deze meren zijn in de 20e eeuw drooggemalen en nieuw ingericht. Binnen die droogmakerijen zijn soms enkele oude stukjes niet verveend "bovenland" blijven staan. Vaak betreft dit resten van legakkers (afb. 10).

STROOMRUG- EN KOMONTGINNINGEN

Kenmerk van deze gebieden is een sterk contrast tussen de hogere stroomruggen of oeverwallen en de nattere, kleiige of venige komgronden. Bewoning en bouwland bleven beperkt tot de oeverwallen (afb. 11).

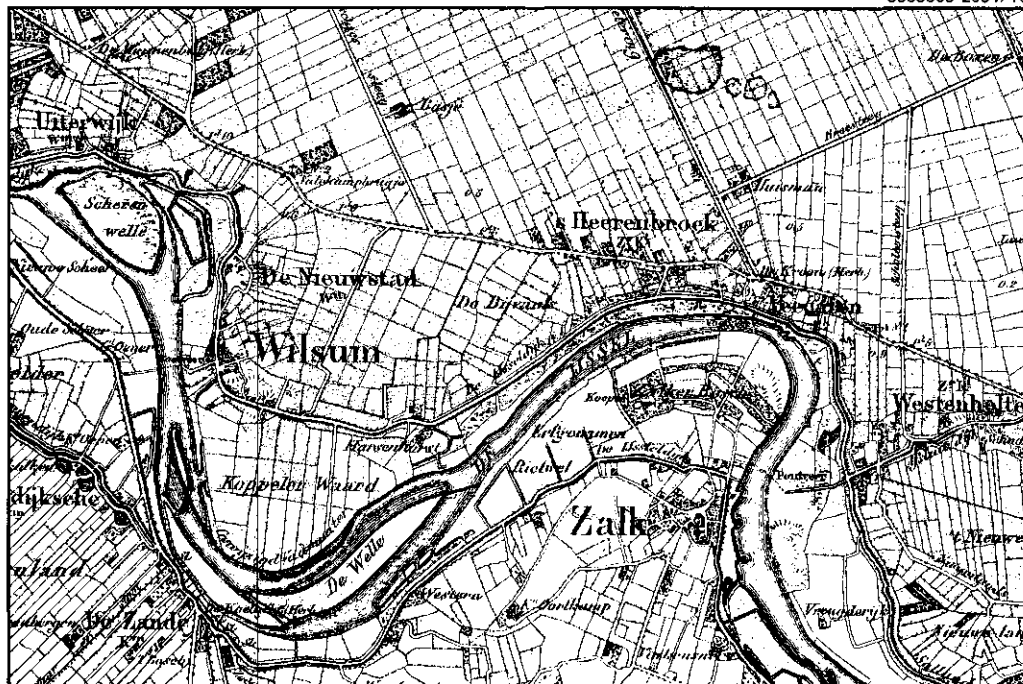
Over de ouderdom van de ontginningen is zonder nader onderzoek geen exacte uitspraak te doen. Door rivierverleggingen, zowel natuurlijke, als door de mens gecreëerde, zijn in de loop van de tijd veel oude bewoningssporen opgeruimd.

VEENKOLONIEN OF RANDVEENONTGINNINGEN

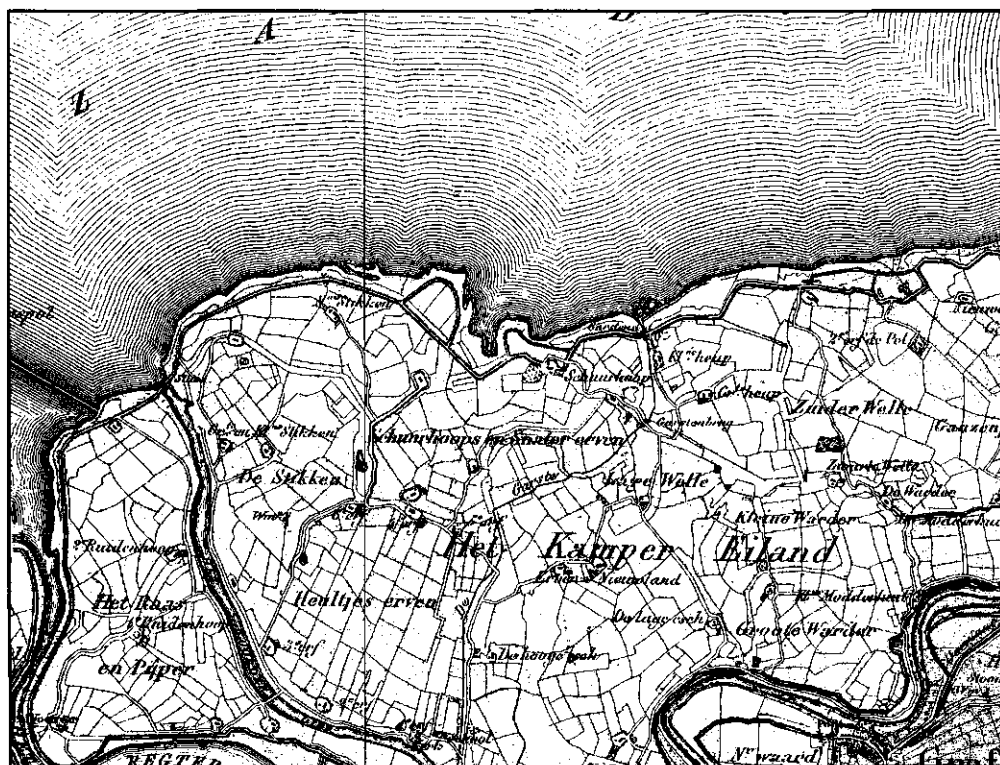
Dit betreft de vervening van nog onontgonnen veengebieden. Dit kan op twee manieren zijn gebeurd.

In de veenkoloniën werd een stelsel van kanalen, wijken en vaarten aangelegd om het gebied te ontwateren en te ontsluiten. Na afloop van de vervening werden deze gebieden ontgonnen tot landbouwgrond. Langs de kanalen werden nu de boerderijen gebouwd.

Daarnaast zijn enkele kleine veengebieden vanuit de aangrenzende hogere gebieden verveend. We vinden in deze zogenaamde randveenontginningen geen volledige veenkoloniën, maar slechts enkele wijken en afwateringssloten. Een deel van deze gebieden is later in cultuur gebracht. Dan vinden we er wat verspreide boerderijen. Andere gebieden werden na de vervening niet voor agrarisch gebruik geschikt gemaakt. Het zijn nu (half-) natuurlijke gebieden, met een bijzondere flora en fauna.

Afb.11 Stroomrug- en komontginningen. Bodembeschermingsgebied 9 "Zalk" op de T.M.K. 1 : 50 000, blad 21, ca. 1850.

Afb.12 Recente zeekleipolders. Bodembeschermingsgebied 7 "Kampereiland" op de T.M.K. 1 : 50 000, blad 21 ca. 1850.

RECENTE ZEEKLEIPOLDERS

Deze gebieden zijn oorspronkelijk in de Hoge Middeleeuwen als veengebieden ontgonnen en in cultuur gebracht. Door latere overstromingen ging dit cultuurland verloren. Onder getijdeinvloed ontstonden kwelders en opwassen, die vervolgens na bedijking weer een agrarisch gebruik kregen. In de verkaveling zijn nog resten van prielen aanwezig (afb. 12).

AANHANGSEL 2 Gebiedsinventarisaties en -beschrijvingen

GEBIED 1

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		+	+	+	+
agrariësch								
Eendekool	X				X			
Begroeiingslijn		~~~~~			X			
Es (dek >50 cm)			⋯		X			
Beekdal verkuveling			B					
Grens cultuurland					X			
Niet ontgonnen zijde			H		X			
waterstaat								
wiel	○							
dijk / kade		>>>>>						
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->>>>						
natuurlijke waterloop		- - - -						
watering of turfvaart		H H H						
poldermolenkolk	□							
bewoning								
ijskelder	▼							
mogelijke rest ijskelder	▽							
vluchtheuvel bewoond	△							
verlaten vluchtheuvel	△							
kerkhof	+							
nijverheid								
molenbelt	⤴							
watermolenkolk	⊗							
verveningsporen		×××						
defensief								
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗							
territoriaal								
zichtbare markegrenzen		xxxxx			X			
verkeer								
weg nog aanwezig		— — —			X			
weg nog herkenbaar		- - - -						

aanwezige relict
 gaafheid t.o.v. 1840
 herkenbaarheid
 oudere situatie
 samenhang
 hist.-geogr.
 informatie waarde

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 1. Steenwijkerwold
 Kampongining met plaatselijk essen

GEBIED 2

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					+	+	+	+	+
agrarisch									
Eendekooi	X			X					
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek > 50 cm)			⋯						
Beekdal verkaveling			B						
Grans cultuurland									
Niet ontgonnen zijde			H						
waterstaat									
wiel	○			X					
dijk / kade		>>>>>		X					
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		---		X					
watering of turfvaart		- -		X					
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	▲			X					
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	∩								
watermolenkolk	⊠								
verveningssporen		xxx		X					
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗			X					
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx		X					
verkeer									
weg nog aanwezig		---		X					
weg nog herkenbaar		---							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 2. Ribben en Wieden
 Veengebieden

GEBIED 3

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK						
					aanwezige relict	gaartheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					+	+	+	+	+
agrarisch									
Eendekooi	X				X				
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek >50 cm)			•••••						
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland									
Niet ontgonnen zijde			H						
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->>>>							
natuurlijke waterloop		-----							
wetering of turfvaart		- - -			X				
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningsporen		xxx			X				
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx			X				
verkeer									
weg nog aanwezig		—			X				
weg nog herkenbaar		- - -							

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 3.Giethoom
 Veentontginningen + Droogmakerijen

GEBIED 4

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					O	O	+	+	
Eendekooi	X								
Begroeiingslijn		~~~~~		X					
Es (dek >50 cm)			⋯⋯⋯	X					
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland				X					
Niet ontgonnen zijde			H						
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		---							
watering of turfvaart									
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningsporen		xxx							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx							
verkeer									
weg nog aanwezig		---		X					
weg nog herkenbaar		---							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 4. Steenwijkerkamp
 Kamptonginning met plaatselijk essen

GEBIED 5

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relicten	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
Eendekooi	X					○	-	○	○
Begroeiingslijn		~~~~~							
Ea (dek > 50 cm)			⊘						
Beekdal verkuveling			B						
Grens cultuurland			(H) (H) (H) (H) (H)						
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervalten, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		----							
watering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		x x x							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊕								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		x x x x x		X					
verkeer									
weg nog aanwezig		---		X					
weg nog herkenbaar		----							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 5. Onnasche Veld
 Veenontginningen

GEBIED 6

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					+	+	+	+	+
agrariisch									
Eendekool	X				X				
Begroeiingslijn		~~~~~			X				
Es (dek >50 cm)			⋯		X				
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland			H						
Niet ontgonnen zijde			H						
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>			X				
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		---							
wetering of turfvaart		H H H			X				
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		x x x							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		x x x x x							
verkeer									
weg nog aanwezig		---			X				
weg nog herkenbaar		---							

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 6. Vollenhove
 Kampontginning met plaatselijk essen

GEBIED 7

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relictien	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					+	+	+	+	+
agrariësch									
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek >50 cm)			•••••						
Beekdal verlevelling				B					
Grens cultuurland									
Niet ontgonnen zijde				H					
waterstaat									
wiel	○				X				
dijk / kade		>>>>>			X				
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->			X				
natuurlijke waterloop		---			X				
watering of turfvaart		≡≡≡			X				
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	▲				X				
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		××××							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markergrenzen		xxxxx							
verkeer									
weg nog aanwezig		---			X				
weg nog herkenbaar		---							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 7. Kampereiland
 Stroomrug- en komontginningen
 + jonge zeekeipolders

GEBIED 8

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict(en)	geaafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek > 50 cm)								
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland			XXXXXXXXXX						
Niet ontgonnen zijde			H						
waterstaat									
wiel	○				X				
dijk / kade		>>>>>			X				
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->>>>			X				
natuurlijke waterloop		---			X				
wetering of turfvaart		H H H			X				
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△				X				
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		XXX							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		XXXXX			X				
verkeer									
weg nog aanwezig		---			X				
weg nog herkenbaar		---							

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
8. Kamperveen
Veenontginningen

GEBIED 9

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict(en)	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					+	+	+	+	
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~			X				
Es (dek >50 cm)			•••••						
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland			=====						
Niet ontgonnen zijde			H						
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>			X				
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->>>-							
natuurlijke waterloop		---			X				
wetering of turfvaart		H H H			X				
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△				X				
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		×××							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx							
verkeer									
weg nog aanwezig		---			X				
weg nog herkenbaar		---							

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 9. Zalk
 Stroomrug- en komontginningen

GEBIED 10

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relictien	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					O	O	+	+	
agrarisch									
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek > 50 cm)			⋯						
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland			H						
Niet ontgonnen zijde			H						
waterstaat									
wiel	○				X				
dijk / kade		>>>>>			X				
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->>>							
natuurlijke waterloop		---			X				
watering of turfvaart		H H H			X				
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△				X				
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		×××							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx							
verkeer									
weg nog aanwezig		---							
weg nog herkenbaar		---							

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 10. Cellemuiden
 Stroomrug- en komontginningen

GEBIED 11

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relictien	geaafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					+	+	+	+	+
agrarisch									
Eendekool	X			X					
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dik > 50 cm)			⊙						
Beekdal verkeveling			B						
Grens cultuurland									
Niet ontgonnen zijde			H						
waterstaat									
wiel	○			X					
dijk / kade		>>>>>		X					
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		- - -		X					
wetering of turfvaart		≡ ≡ ≡							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	▲								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningsporen		××××							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx		X					
verkeer									
weg nog aanwezig		====		X					
weg nog herkenbaar		- - - -							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 11. Olde Maten
 Stroomrug- en komontginningen
 + veenontginningen

GEBIED 12

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relictien	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					+	o	+	+	
agrariisch									
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek >50 cm)			•••••						
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland									
Niet ontgonnen zijde			H						
waterstaat									
wiel	o				X				
dijk / kade		>>>>>			X				
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		- - - -			X				
wetering of turfvaart		H H H			X				
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	▲				X				
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	∩								
watermolenkolk	⊠								
verveningssporen		xxx							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗				X				
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx							
verkeer									
weg nog aanwezig		—			X				
weg nog herkenbaar		- - -							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 12. Holter en Gener Buitenland
 Stroomrug- en komontginningen

GEBIED 13

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relictien	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					+	+	+	+	
agrarisch									
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~		X					
Es (dek >50 cm)			•••••	X					
Beekdal verkaveling			B	X					
Grens cultuurland			<small>LANDENRECHT</small>						
Niet ontgonnen zijde			H						
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>		X					
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		- - - -		X					
watering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	◐								
waterrmolenkolk	◑								
verveningssporen		×××							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗			X					
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx		X					
verkeer									
weg nog aanwezig		— — —		X					
weg nog herkenbaar		- - - -							

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 13. Reesdal
 Kampontginning met plaatselijk essen

GEBIED 14

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	graaiheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					+	+	+	+	
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek > 50 cm)			•••••						
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland				X					
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		-----							
wetering of turfvaart				X					
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⤴								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		×××							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx							
verkeer									
weg nog aanwezig		====		X					
weg nog herkenbaar		----							

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 14. Conventsschot
 Veenontginningen
 +
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 15

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relictien	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					+	+	+	+	+
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~		X					
Es (dek > 50 cm)			•••••	X					
Beekdal verkaveling			B	X					
Grens cultuurland				X					
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		- - - -		X					
wetering of turfvaart		H H H		X					
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningsporen		×××							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markergrenzen		xxxxx		X					
verkeer									
weg nog aanwezig		— — —		X					
weg nog herkenbaar		- - - -							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 15. De Veldhoek
 Kampontginning met plaatselijk essen
 + veenkolonien of randveenontginningen
 + Heide - ontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 16

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK	
Eendekool	X			
Begroeiingslijn		~~~~~		
Es (dek >50 cm)			⋯	X
Beskdal verkaveling			B	
Grens cultuurland				X
Niet ontgonnen zijde			H	X
waterstaat				
wiel	○			
dijk / kade		>>>>>		
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->		
natuurlijke waterloop		- - - -		
wetering of turfvaart		H H H		
poldermolenkolk	□			
bewoning				
ijskelder	▼			
mogelijke rest ijskelder	▽			
vluchtheuvel bewoond	▲			
verlaten vluchtheuvel	△			
kerkhof	+			
nijverheid				
molenbelt	⤴			
watermolenkolk	⊗			
verveningssporen		✕✕✕		
defensief				
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗			
territoriaal				
zichtbare markegrenzen		XXXXX		
verkeer				
weg nog aanwezig		— — —		X
weg nog herkenbaar		- - - -		

aanwezige relict
 gaafheid t.o.v. 1840
 herkenbaarheid oudere situatie
 samenhang
 hist.-geogr. informatie waarde

○	○	-	-
---	---	---	---

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 16. Lutterhaar
 Kamponginning met plaatselijk essen
 + Veenkolonien of randveenontginningen
 + Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 17

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict(en)	graafheid Lo.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					O	O	+	+	
agrarisch									
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek >50 cm)			•••••	X					
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland				X					
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		- - -		X					
watering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningsporen		xxx							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊕								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx		X					
verkeer									
weg nog aanwezig		—		X					
weg nog herkenbaar		- - -							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 17. Holthoner Esch
 Kampongtinning met plaatselijk essen
 + veenkolonien of randveenontginningen
 + Heide - ontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 18

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relicten	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					O	O	+	+	
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek >50 cm)			⊘	X					
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland									
Niet ontgonnen zijde			H						
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		---		X					
wetering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	▲								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		X X X							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗			X					
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		X X X X X		X					
verkeer									
weg nog aanwezig		---		X					
weg nog herkenbaar		---							

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 18. Loozen
 Kamptonginning met plaatselijk essen
 +
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 19

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relictien	gaafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					+	+	+	+	
agrarisch									
Eendekooi	X			X					
Begroeiingslijn		~~~~~		X					
Es (dek >50 cm)			⋯	X					
Boekdal verkaveling			B	X					
Grens cultuurland				X					
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	○			X					
dijk / kade		>>>>>		X					
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		- - - -		X					
wetering of turfvaart		- -							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼			X					
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
ni verheid									
molenbelt	∩								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		xxx							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx		X					
verkeer									
weg nog aanwezig		— — —		X					
weg nog herkenbaar		- - - -							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 19. Vechtdal - Junnerveld
 Kamponginning met plaatselijk essen
 + Heide - ontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 20

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relicten	gaaftheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					o	o	+	+	
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek > 50 cm)			⋯						
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland									
Niet ontgonnen zijde			H						
waterstaat									
wiel	○				X				
dijk / kade		>>>>>			X				
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		---			X				
wetering of turfvaart		- - -							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⤴								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		xxx							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗				X				
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx			X				
verkeer									
weg nog aanwezig		---			X				
weg nog herkenbaar		----							

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 20. IJsseldal
 Stroomrug- en komontginningen

GEBIED 21

LEGENDA RELICTENKAART

agrariŝch	PUNT	LIJN	VLAK		+	+	+	+
Eendekool	X							
Begroeiingslijn		~~~~~						
Es (dek >50 cm)			•••••	X				
Beekdal verkaveling			B					
Grens cultuurland								
Niet ontgonnen zijde			H					
waterstaat								
wiel	○			X				
dijk / kade		>>>>>		X				
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->>>>						
natuurlijke waterloop		---						
wetering of turfvaart		HHH						
poldermolenkolk	□							
bewoning								
ijskelder	▽							
mogelijke rest ijskelder	∇							
vluchtheuvel bewoond	△							
verlaten vluchtheuvel	△							
kerkhof	+							
nijverheid								
molenbelt	∩							
watermolenkolk	⊗							
verveningssporen		xxx						
defensief								
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗							
territoriaal								
zichtbare markegrenzen		xxxxx		X				
verkeer								
weg nog aanwezig		---		X				
weg nog herkenbaar		---						

aanwezige relictien
 gaafheid t.o.v. 1840
 herkenbaarheid
 oudere situatie
 samenhang
 hist.-geogr.
 informatie waarde

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 21. Rande
 Kamponginning met plaatselijk essen

GEBIED 22

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict(en)	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid ouder(e) situatie	samenhang	hist.-geogr. informatiewaarde
					+	+	+	+	
agrarisch									
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~		X					
Es (dek > 50 cm)			⋄⋄⋄	X					
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland				X					
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		- - - -							
watering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⤿								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		⌘⌘⌘							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx							
verkeer									
weg nog aanwezig		— — —		X					
weg nog herkenbaar		- - - -							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 22. Luttenberg
 Kamponginning met plaatselijk essen
 + Heide - ontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 23

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	gaafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					+	+	+	+	
agrariisch									
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek >50 cm)			⋄⋄⋄	X					
Beekdal verkeveling			B						
Grens cultuurland									
Niet ontgonnen zijde			H						
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		---							
wetering of turfvaart		- - -							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⤴								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		×××							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markergrenzen		xxxxx							
verkeer									
weg nog aanwezig		—		X					
weg nog herkenbaar		---							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 23. Rhaanse Esch
 Kamponginginning met plaatselijk essen

GEBIED 24

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relictien	graaftheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					+	+	+	+	+
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek > 50 cm)			⊙	X					
Beekdal verkeveling			B						
Grens cultuurland			H						
Niet ontgonnen zijde			H						
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		---							
wetering of turfvaart									
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		xxx							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx							
verkeer									
weg nog aanwezig		---		X					
weg nog herkenbaar		---							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 24. De Ham
 Kamponginning met plaatselijk essen

GEBIED 25

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	graaiheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					○	○	+	+	
Eendekool	⌘								
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek > 50 cm)			⋯	X					
Beekdal verkaveling			B	X					
Grens cultuurland				X					
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		---							
wetering of turvaart		---H---							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	▲								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⤴								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		⌘⌘⌘							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx		X					
verkeer									
weg nog aanwezig		---		X					
weg nog herkenbaar		---							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 25. Daarler Esch
 Kampontginning met plaatselijk essen
 +
 Heide - ontginningen en bossen (1850)

GEBIED 26

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relictien	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					+	+	+	+	
agrariisch									
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek >50 cm)			•••••		X				
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland					X				
Niet ontgonnen zijde			H		X				
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		---							
watering of turfvaart									
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	▲								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		xxx							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx							
verkeer									
weg nog aanwezig		---							X
weg nog herkenbaar		---							

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 26. 't Hooge Veld
 Kamponginning met plaatselijk essen
 + Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 27

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					○	-	-	-	-
Eendekool	⊗								
Begroeiingslijn		~~~~~		X					
Es (dek > 50 cm)			⋯						
Beekdal verkaveling			B						
Grene cultuurland			■■■■■■	X					
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		- - - -							
wetering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⤴								
watermolenkolk	⊠								
verveningssporen		×××							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx		X					
verkeer									
weg nog aanwezig		— — —							
weg nog herkenbaar		- - - -							

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 27. De Piksen
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 28

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK	
agrarisch				
Eendekool	X			
Begroeiingslijn		~~~~~		
Es (dek > 50 cm)			⊙	
Beekdal verkatting			B	
Grens cultuurland				X
Niet ontgonnen zijde			H	X
waterstaat				
wiel	○			
dijk / kade		>>>>>		
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->		
natuurlijke waterloop		---		
wetering of turfvaart		H H H		
poldermolenkolk	□			
bewoning				
ijskelder	▽			
mogelijke rest ijskelder	∇			
vluchtheuvel bewoond	△			
verlaten vluchtheuvel	△			
kerkhof	+			
nijverheid				
molenbelt	⊖			
watermolenkolk	⊗			
verveningssporen		xxx		
defensief				
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗			
territoriaal				
zichtbare markegrenzen		xxxxx		X
verkeer				
weg nog aanwezig		---		X
weg nog herkenbaar		---		

aanwezige relictien
 gaafheid t.o.v. 1840
 herkenbaarheid
 oudere situatie
 samenhang
 hist.-geogr.
 informatie waarde

○	-	-	-
---	---	---	---

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 28. Schardenbelt
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 29

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK	aanwezige relict	aanwezigheid to.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist. geogr. informatie waarde
agrariŝch								
Eendekool	X							
Begroeiingslijn		~~~~~						
Es (dek >50 cm)			⋯					
Beekdal verkaveling			B					
Grens cultuurland								
Niet ontgornen zijde			H					
waterstaat								
wiel	○							
dijk / kade		>>>>>						
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->						
natuurlijke waterloop		---						
wetering of turfvaart		H H H						
poldermolenkolk	□							
bewoning								
ijskelder	▼							
mogelijke rest ijskelder	▽							
vluchtheuvel bewoond	△							
verlaten vluchtheuvel	△							
kerkhof	+							
nijverheid								
molenbelt	⊖							
watermolenkolk	⊗							
vervingssporen		⋈						X
defensief								
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗							
territoriaal								
zichtbare markegrenzen		xxxxx						X
verkeer								
weg nog aanwezig		—						X
weg nog herkenbaar		---						

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 34. Kloosterhaar
 Veenkoloniën of randveengebieden

GEBIED 30

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					○	○	+	+	
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~			X				
Es (dek >50 cm)			⊘		X				
Beekdal verkeveling			B						
Grens cultuurland			XXXXXXXX		X				
Niet ontgonnen zijde			H		X				
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		- - -							
watering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	▲								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⤴								
watermolenkolk	⊠								
verveningsporen		×××							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx							X
verkeer									
weg nog aanwezig		—							X
weg nog herkenbaar		- - - -							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 30. Hellendoornse en Holterberg
 Kamponginning met plaatselijk essen
 + Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 31

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK					
agrariisch								
Eendekool	X							
Begroeiingslijn		~~~~~						
Es (dek >50 cm)			⋯	X				
Beekdal verkaseling			B					
Grens cultuurland				X				
Niet ontgonnen zijde			H	X				
waterstaat								
wiel	○							
dijk / kade		>>>>>						
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->						
natuurlijke waterloop		- - -		X				
watering of turfvaart		H H H		X				
poldermolenkolk	□							
bewoning								
ijskelder	▼							
mogelijke rest ijskelder	▽							
vluchtheuvel bewoond	△							
verlaten vluchtheuvel	△							
kerkhof	+							
nijverheid								
molenbelt	⊖							
watermolenkolk	⊗							
verveningssporen		×××		X				
defensief								
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊕							
territoriaal								
zichtbare markegrenzen		xxxxx		X				
verkeer								
weg nog aanwezig		—		X				
weg nog herkenbaar		- - -						

aanwezige relictien
 gaafheid t.o.v. 1840
 herkenbaarheid
 oudere situatie
 samenhang
 hist.-geogr.
 informatie waarde

○ ○ + +

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 31. Markeo
 Kampontginning met plaatselijk essen
 + Heideontginningen en bossen (sedert 1850)
 + Veenkolonieren of randveenontginningen

GEBIED 32

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
Eendekool	X				☐	☐	☐	☐	☐
Begroeiingslijn		~~~~~			☐	☐	☐	☐	☐
Es (dek >50 cm)			X	☐	☐	☐	☐	☐
Beekdal verkaveling			B		☐	☐	☐	☐	☐
Grens cultuurland					☐	☐	☐	☐	☐
Niet ontgonnen zijde			H		☐	☐	☐	☐	☐
waterstaat									
wiel	○				☐	☐	☐	☐	☐
dijk / kade		>>>>>			☐	☐	☐	☐	☐
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->			☐	☐	☐	☐	☐
natuurlijke waterloop		- - -			☐	☐	☐	☐	☐
watering of turfvaart		H H H			☐	☐	☐	☐	☐
poldermolenkolk	□				☐	☐	☐	☐	☐
bewoning									
ijskelder	▼				☐	☐	☐	☐	☐
mogelijke rest ijskelder	▽				☐	☐	☐	☐	☐
vluchtheuvel bewoond	△				☐	☐	☐	☐	☐
verlaten vluchtheuvel	△				☐	☐	☐	☐	☐
kerkhof	+				☐	☐	☐	☐	☐
nijverheid									
molenbelt	⌒				☐	☐	☐	☐	☐
watermolenkolk	⊗				☐	☐	☐	☐	☐
verveningssporen		X X X			☐	☐	☐	☐	☐
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗				☐	☐	☐	☐	☐
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		XXXXX			☐	☐	☐	☐	☐
verkeer									
weg nog aanwezig		———			☐	☐	☐	☐	☐
weg nog herkenbaar		----			☐	☐	☐	☐	☐

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 32. Enter Esch
 Kamponginning met plaatselijk essen

GEBIED 33

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					o	+	+	+	
agrariisch									
Eendekooi	X								
Begroeiingslijn		~~~~~		X					
Es (dek > 50 cm)			•••••	X					
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland				X					
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	o								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		- - -		X					
watering of turfvaart		H H H		X					
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼			X					
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⤴								
watermolenkolk	⊠								
verveningsporen		✕✕✕							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx		X					
verkeer									
weg nog aanwezig		— — —		X					
weg nog herkenbaar		- - - -							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 33. De Kloekhuizen
 Kampontginning met plaatselijk essen
 + Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 34

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	gaarheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					-	O	O	O	
agrarisch									
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek >50 cm)			•••••						
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland				X					
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		→→→→→							
natuurlijke waterloop		- - -							
watering of turfvaart		≡ ≡ ≡		X					
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▽								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊠								
verveningsporen		x x x							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		x x x x x							
verkeer									
weg nog aanwezig		— — —		X					
weg nog herkenbaar		- - -							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 34. Kloosterhaar
 Veenkoloniën of randveengebieden

GEBIED 35

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK
Eendekool	X		
Begroeiingslijn		~~~~~	
Es (dek >50 cm)			⋯
Beekdal verkaveling			B
Grens cultuurland			
Niet ontgonnen zijde			H
waterstaat			
wiel	○		
dijk / kade		>>>>>	
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->	
natuurlijke waterloop		- - -	
watering of turfvaart		H H H	
poldermolenkolk	□		
bewoning			
ijskelder	▼		
mogelijke rest ijskelder	▽		
vluchtheuvel bewoond	▲		
verlaten vluchtheuvel	△		
kerkhof	+		
nijverheid			
molenbelt	⊖		
watermolenkolk	⊗		
verveningssporen		×××	X
defensief			
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗		
territoriaal			
zichtbare markegrenzen		xxxxx	X
verkeer			
weg nog aanwezig		— — —	X
weg nog herkenbaar		- - -	

aanwezige relictien
 gaathheid t.o.v. 1840
 herkenbaarheid
 oudere situatie
 samenhang
 hist.-geogr.
 informatie waarde

○ ○ ○ ○

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 35. Sibcub
 Kamponginning met plaatselijk essen
 +
 Veenkoloniën of randveenontginningen

GEBIED 36

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict(en)	graaiheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					-	-	O	O	
agrarisch									
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek > 50 cm)									
Beekdal verkaveling				B					
Grens cultuurland				<small>CAMPESTRANS</small>					
Niet ontgonnen zijde				H					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		→→→→							
natuurlijke waterloop		---							
wetering of turfvaart		H H H			X				
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbeit	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		xxx			X				
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx			X				
verkeer									
weg nog aanwezig		———			X				
weg nog herkenbaar		----			X				

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 36. Egbertsdijkveen
 Veenkoloniën of randveenontginningen

GEBIED 37

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict(en)	gaafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
agrarisch									
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~		X					
Es (dek > 50 cm)			•••••						
Beekdal verkeveling			B						
Grens cultuurland				X					
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		---							
watering of turfvaart		- -							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	◐								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		xxx							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markergrenzen		xxxxx		X					
verkeer									
weg nog aanwezig		---		X					
weg nog herkenbaar		---							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 37. Langeveen
 Kamponginning met plaatselijk essen
 +
 Veenkoloniën of randveenontginningen

GEBIED 38

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK
agrarisch			
Eendekool	X		
Begroeiingslijn		~~~~~	
Es (dak >50 cm)			•••••
Beekdal verkaveling			B
Grens cultuurland			
Niet ontgonnen zijde			H
waterstaat			
wiel	○		
dijk / kade		>>>>>	
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->>>-	
natuurlijke waterloop		- - - -	
wetering of turfvaart		H H H	
poldermolenkolk	□		
bewoning			
ijskelder	▼		
mogelijke rest ijskelder	▽		
vluchtheuvel bewoond	▲		
verlaten vluchtheuvel	△		
kerkhof	+		
nijverheid			
molenbelt	⤴		
watermolenkolk	⊗		
verveningssporen		××××	
defensief			
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗		
territoriaal			
zichtbare markegrenzen		xxxxx	
verkeer			
weg nog aanwezig		———	X
weg nog herkenbaar		-----	

aanwezige relict

graafheid t.o.v. 1840

herkenbaarheid oudere situatie

samenhang

hist.-geogr. informatie waarde

— — — —

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 38. Eelershoek
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 40

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	gaafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					+	+	+	+	
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~		X					
Es (dek >50 cm)			•••••	X					
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland									
Niet ontgonnen zijde			H						
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		- - - -							
wetering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	▲								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⤴								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		X X X							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markergrenzen		X X X X X							
verkeer									
weg nog aanwezig		—		X					
weg nog herkenbaar		- - - -		X					

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 40. Harbrinkshoek
 Kampontginning met plaatselijk essen

GEBIED 41

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	graaiheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
Eendekooi	X					-	-	-	-
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek >50 cm)			•••••						
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland									
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		----							
watering of turfvaart									
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	∩								
watermolenkolk	⊗								
vereningssporen		X>>>							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		XXXXX							
verkeer									
weg nog aanwezig		====		X					
weg nog herkenbaar		----							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 41.Schoolveld
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 42

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie-waarde
agrarisch									
Eendekooi	X				-	-	-	-	
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek >50 cm)			⊙						
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland									
Niet ontgonnen zijde			H						
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		----							
wetering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		x>x>x>							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxxx							
verkeer									
weg nog aanwezig		---							X
weg nog herkenbaar		----							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 42. Mekkelenberg
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 43

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK	
Eendekool	X			
Begroeiingslijn		~~~~~		
Es (dek >50 cm)			⋯	X
Beekdal verkaveling			B	
Grens cultuurland				X
Niet ontgonnen zijde			H	X
waterstaat				
wiel	○			
dijk / kade		>>>>>		
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->		
natuurlijke waterloop		- - -		
wetering of turfvaart		H H H		
poldermolenkolk	□			
bewoning				
ijskelder	▼			
mogelijke rest ijskelder	▽			
vluchtheuvel bewoond	△			
verlaten vluchtheuvel	△			
kerkhof	+			
nijverheid				
molenbelt	⤴			
watermolenkolk	⊗			
verveningssporen		X X X		
defensief				
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗			
territoriaal				
zichtbare markegrenzen		X X X X X		
verkeer				
weg nog aanwezig		— — —		
weg nog herkenbaar		- - - - -		

aanwezige relictien
 gaafheid t.o.v. 1840
 herkenbaarheid
 oudere situatie
 samenhang
 hist.-geogr.
 informatiewaarde

○	—	—	—
---	---	---	---

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 43. Dijkers Esch
 Kampontginning met plaatselijk essen
 + Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 44

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	graaiheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
						+	+	+	+
Eendekool	X				X				
Begroeiingslijn		~~~~~			X				
Es (dek >50 cm)			⋯		X				
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland					X				
Niet ontgonnen zijde			H		X				
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->>>>							
natuurlijke waterloop		---							
watering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	▲								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		×××							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx							
verkeer									
weg nog aanwezig		---			X				
weg nog herkenbaar		---							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 44. Albergen
 Kampontginning met plaatselijk essen
 + Heideontginningen en bossen (sederl 1850)

GEBIED 45

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					+	+	+	+	+
agrariisch									
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek > 50 cm)				X				
Beekdal verkaveling				B					
Grens cultuurland									
Niet ontgonnen zijde				H					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		---							
wetering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	▲								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⤴								
watermolenkolk	⊗				X				
verveningssporen		x x x							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊕								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		x x x x x							
verkeer									
weg nog aanwezig		— — —			X				
weg nog herkenbaar		- - -							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 45. Fleringer Esch
 Kamponginning met plaatselijk essen

GEBIED 46

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict(en)	graaftheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					+	+	+	+	
Eendekooi	X								
Begroeiingslijn		~~~~~			X				
Es (dek >50 cm)			•••••		X				
Beekdal verkaveling			B		X				
Grens cultuurland					X				
Niet ontgonnen zijde			H		X				
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->>>>							
natuurlijke waterloop		- - - -							
wetering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⤴								
watermolenkolk	⊗				X				
verveningssporen		××××							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗				X				
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx			X				
verkeer									
weg nog aanwezig		— — —			X				
weg nog herkenbaar		- - - -							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 46. Nutter-Reutum
 Kamponginning met plaatselijk essen
 +
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 47

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict(en)	graaftheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
						○	+	+	+
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~		X					
Es (dek >50 cm)			⋄⋄⋄	X					
Beekdal verkaveling			B	X					
Grens cultuurland				X					
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		---		X					
wetering of turfvaart		H H H							
paldemolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	◐								
watermolenkolk	⊗								
vereningssporen		X>>>							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		X>>>>>		X					
verkeer									
weg nog aanwezig		==		X					
weg nog herkenbaar		---							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 47. Roderveld-Lutterveld
 Kampontginning met plaatselijk essen
 + Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 48

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK	
Eendekool	X			
Begroeiingslijn		~~~~~		X
Es (dek >50 cm)			⋯	X
Beekdal verkaveling			B	
Grens cultuurland				X
Niet ontgonnen zijde			H	X
waterstaat				
wiel	○			
dijk / kade		>>>>>		
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->		
natuurlijke waterloop		- - -		X
watering of turfvaart		H H H		
poldermolenkolk	□			
bewoning				
ijskelder	▼			
mogelijke rest ijskelder	▽			
vluchtheuvel bewoond	△			
verlaten vluchtheuvel	△			
kerkhof	+			
nijverheid				
molenbelt	⤴			
watermolenkolk	⊗			X
verveningssporen		×××		
defensief				
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗			
territoriaal				
zichtbare markergrenzen		xxxxx		X
verkeer				
weg nog aanwezig		---		X
weg nog herkenbaar		---		

aanwezige relictien
 gaafheid t.o.v. 1840
 herkenbaarheid
 oudere situatie
 samenhang
 hist.-geogr.
 informatie waarde

○ + + +

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 48. Dinkeldam
 Kampontginning met plaatselijk essen
 +
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 49

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relictien	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					☐	☐	☐	☐	☐
agrariisch									
Eendekooi	X				X				
Begroeiingslijn		~~~~~			X				
Es (dek > 50 cm)			•••••						
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland					X				
Niet ontgonnen zijde			H		X				
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		→→→→							
natuurlijke waterloop		---							
wetering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningsporen		×××			X				
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx			X				
verkeer									
weg nog aanwezig		---			X				
weg nog herkenbaar		---							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 49. Broekheurnerveen
 Kamponginning met plaatselijk essen
 +
 Veenkoloniën of randveenontginningen

GEBIED 50

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK
Eendekool	X		
Begroeiingslijn		~~~~~	
Es (dek >50 cm)			•••••
Beekdal verkaveling			B
Grens cultuurland			
Niet ontgonnen zijde			H
waterstaat			
wiel	○		
dijk / kade		>>>>>	
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->	
natuurlijke waterloop		- - -	
wetering of turfvaart		H H H	
poldermolenkolk	□		
bewoning			
ijskelder	▼		
mogelijke rest ijskelder	▽		
vluchtheuvel bewoond	▲		
verlaten vluchtheuvel	△		
kerkhof	+		
nijverheid			
molenbelt	⤴		
watermolenkolk	⊗		
verveningssporen		×××	
defensief			
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗		
territoriaal			
zichtbare markegrenzen		×××××	
verkeer			
weg nog aanwezig		— — —	X
weg nog herkenbaar		- - - -	

aanwezige relictien
 gaafheid t.o.v. 1840
 herkenbaarheid
 oudere situatie
 samenhang
 hist.-geogr.
 informatie waarde

	○	○	+	+
Eendekool				
Begroeiingslijn				
Es (dek >50 cm)				X
Beekdal verkaveling				B
Grens cultuurland				X
Niet ontgonnen zijde				X
waterstaat				
wiel				
dijk / kade				
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade				
natuurlijke waterloop				
wetering of turfvaart				
poldermolenkolk				
bewoning				
ijskelder				
mogelijke rest ijskelder				
vluchtheuvel bewoond				
verlaten vluchtheuvel				
kerkhof				
nijverheid				
molenbelt				
watermolenkolk				
verveningssporen				
defensief				
(mogelijke rest) schans / vesting				
territoriaal				
zichtbare markegrenzen				
verkeer				
weg nog aanwezig				X
weg nog herkenbaar				

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 50. Usseler Esch
 Kamponginning met plaatselijk essen
 +
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 51

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK	aanwezige relict(en)			
				+	+	+	+
Eendekooi	X						
Begroeiingslijn		~~~~~		X			
Es (dek >50 cm)			•••••	X			
Beekdal verkaveling			B				
Grens cultuurland				X			
Niet ontgonnen zijde			H	X			
waterstaat							
wiel	○						
dijk / kade		>>>>>					
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->					
natuurlijke waterloop		- - -					
watering of turfvaart		H H H					
poldermolenkolk	□						
bewoning							
ijskelder	▼						
mogelijke rest ijskelder	▽						
vluchtheuvel bewoond	△						
verlaten vluchtheuvel	△						
kerkhof	+						
nijverheid							
molenbelt	⊖						
watermolenkolk	⊗						
verveningssporen		×××					
defensief							
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗						
territoriaal							
zichtbare markegrenzen		xxxxx					
verkeer							
weg nog aanwezig		— — —		X			
weg nog herkenbaar		- - -					

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 51. Buurserbeek
 Kamponginning met plaatselijk essen
 + Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 52

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK					
agrarisch								
Eendekool	X							
Begroeiingslijn		~~~~~						
Es (dek > 50 cm)			•••••					
Beekdal verkaveling			B					
Grens cultuurland								
Niet ontgonnen zijde			H	X				
waterstaat								
wiel	○							
dijk / kade		>>>>>						
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->						
natuurlijke waterloop		---						
watering of turfvaart								
poldermolenkolk	□							
bewoning								
ijskelder	▼							
mogelijke rest ijskelder	▽							
vluchtheuvel bewoond	△							
verlaten vluchtheuvel	△							
kerkhof	+							
nijverheid								
molenbelt	⊖							
watermolenkolk	⊗							
verveningssparen		xxx		X				
defensief								
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗							
territoriaal								
zichtbare markegrenzen		xxxxx		X				
verkeer								
weg nog aanwezig		———		X				
weg nog herkenbaar		----						

aanwezige relictien
 gaafheid t.o.v. 1840
 herkenbaarheid
 oudere situatie
 samenhang
 hist.-geogr.
 informatie waarde

- - - - -

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 52. Haaksberger en Buurser Veen
 Veenkoloniën of randveenontginningen

GEBIED 53

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					O	+	+	+	+
agrariisch									
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~		X					
Es (dek >50 cm)			•••••						
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland				X					
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		- - -		X					
wetering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
karkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		~>~>							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗			X					
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx		X					
verkeer									
weg nog aanwezig		— — —		X					
weg nog herkenbaar		- - -							

118A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 53. Het Altena
 Kampontginning met plaatselijk essen
 +
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED 54

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		+	+	+	+
agrarisch								
Eendekooi	X							
Begroeiingslijn		~~~~~						
Es (dek >50 cm)			⊙	X				
Beekdal verkaveling			B					
Grens cultuurland				X				
Niet ontgonnen zijde			H	X				
waterstaat								
wiel	○							
dijk / kade		>>>>>						
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->						
natuurlijke waterloop		- - - -						
wetering of turfvaart		H H H		X				
poldermolenkolk	□							
bewoning								
ijskelder	▼			X				
mogelijke rest ijskelder	▽							
vluchtheuvel bewoond	△							
verlaten vluchtheuvel	△							
kerkhof	+							
nijverheid								
molenbelt	⊖							
watermolenkolk	⊗							
verveningssporen		×××						
defensief								
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊕							
territoriaal								
zichtbare markegrenzen		xxxxx		X				
verkeer								
weg nog aanwezig		— — —		X				
weg nog herkenbaar		- - - -						

aanwezige relictien
 gaafheid t.o.v. 1840
 herkenbaarheid
 oudere situatie
 samenhang
 hist.-geogr.
 informatie waarde

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 54. Deldener Esch
 Kampontginning met plaatselijk essen
 +
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED S1

LEGENDA RELICTENKAART

agrariſch	PUNT	LIJN	VLAK	
Eendekooi	X			
Begroeiingslijn		~~~~~		
Es (dek >50 cm)			•••••	
Beekdal verkaveling			B	
Grens cultuurland				
Niet ontgonnen zijde			H	
waterstaat				
wiel	○			
dijk / kade		>>>>>		
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->		
natuurlijke waterloop		---		
watering of turfvaart		H H H		X
poldermolenkolk	□			
bewoning				
ijskelder	▼			
mogelijke rest ijskelder	▽			
vluchtheuvel bewoond	▲			
verlaten vluchtheuvel	△			
kerkhof	+			
nijverheid				
molenbelt	⤴			
watermolenkolk	⊗			
verveningsporen		⌘⌘⌘		
defensief				
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗			
territoriaal				
zichtbare markegrenzen		XXXXX		
verkeer				
weg nog aanwezig		—		
weg nog herkenbaar		---		

aanwezige relictten
 gaafheid t.o.v. 1840
 herkenbaarheid
 oudere situatie
 samenhang
 hist.-geogr.
 informatiewaarde

-	-	-	-
---	---	---	---

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 S 1. Buitendijks Ettenland
 Veenontginningen

GEBIED S2

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
agrariŝch									
Eendekooi	X			X	-	○	○	○	
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek >50 cm)			⋯						
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland									
Niet ontgonnen zijde			H						
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>		X					
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		---							
watering of turfvaart		H H H		X					
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⤴								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		×××							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊕								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx		X					
verkeer									
weg nog aanwezig		— — —							
weg nog herkenbaar		- - -		X					

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 S2. Staphorstse en Roveense Slagen
 Veenontginningen

GEBIED S5

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict(en)	graafheid i.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
Eendekooi	X					-	-	-	-
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek >50 cm)			⊘						
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland									
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		---							
wetering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		X X X							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		XXXXX		X					
verkeer									
weg nog aanwezig		---		X					
weg nog herkenbaar		---							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 S 5. Boswachterij Staphorst
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED S6

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict(en)				
					o	+	+	+	
agrariſch									
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~			X				
Es (dek >50 cm)			•••••		X				
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland					X				
Niet ontgonnen zijde			H		X				
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		- - - -							
wetering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	▲								
verlaten vluchtheuvel	△				X				
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		×××							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx							
verkeer									
weg nog aanwezig		—			X				
weg nog herkenbaar		- - - -							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 S 6. Noord Kievietshaar
 Kamponginning met plaatselijk essen
 +
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED S7

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relictien	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					+	+	+	+	+
agrarisch									
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek > 50 cm)			•••••						
Beekdal verkaveling				B					
Grens cultuurland									
Niet ontgonnen zijde				H					
waterstaat									
wiel	○				X				
dijk / kade		>>>>>			X				
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		---							
watering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	∩								
watermolenkolk	⊠								
verveningsporen		×××							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx			X				
verkeer									
weg nog aanwezig		---							
weg nog herkenbaar		---							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 S7. Zuidelijk deel Zwarte Water
 Stroomrug - en komontginningen

GEBIED S9

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		
agrarisch					
Eendekool	X				
Begroeiingslijn		~~~~~		X	
Es (dek >50 cm)			⋯	X	
Beekdal verkaveling			B		
Grens cultuurland				X	
Niet ontgonnen zijde			H	X	
waterstaat					
wiel	○				
dijk / kade		>>>>>			
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->			
natuurlijke waterloop		- - -		X	
watering of turfvaart		H H H		X	
poldermolenkolk	□				
bewoning					
ijskelder	▼				
mogelijke rest ijskelder	▽				
vluchtheuvel bewoond	△				
verlaten vluchtheuvel	△				
kerkhof	+				
nijverheid					
molenbelt	⊖				
watermolenkolk	⊗				
verveningssporen		xxx			
defensief					
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊕				
territoriaal					
zichtbare markegrenzen		xxxxx			
verkeer					
weg nog aanwezig		— — —		X	
weg nog herkenbaar		- - -			

aanwezige relikten
 gaarheid t.o.v. 1840
 herkenbaarheid
 oudere situatie
 samenhang
 hist.-geogr.
 informatie waarde

+ ○ + +

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 S 9. Rechterensche Heide
 Kampongtinning met plaatselijk essen
 +
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED S12

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK	
agrariſch				
Eendekool	X			
Begroeiingslijn		~~~~~		
Es (dek >50 cm)			•••••	X
Beekdal verkaveling			B	
Grens cultuurland				X
Niet ontgonnen zijde			H	X
waterstaat				
wiel	○			
dijk / kade		>>>>>		
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->		
natuurlijke waterloop		- - - -		
watering of turfvaart		H H H		X
poldermolenkolk	□			
bewoning				
ijskelder	▼			
mogelijke rest ijskelder	▽			
vluchtheuvel bewoond	▲			
verlaten vluchtheuvel	△			
kerkhof	+			
nijverheid				
molenbelt	◐			
watermolenkolk	◑			
verveningssporen		××××		
defensief				
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗			
territoriaal				
zichtbare markegrenzen		×××××		
verkeer				
weg nog aanwezig		====		X
weg nog herkenbaar		- - - -		

aanwezige relictien
 gaafheid t.o.v. 1840
 herkenbaarheid oudere situatie
 samenhang
 hist.-geogr. informatie waarde

○	-	-	-
---	---	---	---

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 S 12. Vier Belten
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED S13

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK
agrarisch			
Eendekooi	X		
Begroeiingslijn		~~~~~	
Es (dek >50 cm)			⋯
Beekdal verkaveling			B
Grens cultuurland			
Niet ontgonnen zijde			H
waterstaat			
wiel	○		
dijk / kade		>>>>>	
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->	
natuurlijke waterloop		---	
wetering of turfvaart		H H H	
poldermolenkolk	□		
bewoning			
ijskelder	▼		
mogelijke rest ijskelder	▽		
vluchtheuvel bewoond	△		
verlaten vluchtheuvel	△		
kerkhof	+		
nijverheid			
molenbelt	⊖		
watermolenkolk	⊗		
verveningssporen		×××	
defensief			
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗		
territoriaal			
zichtbare markegrenzen		xxxxx	
verkeer			
weg nog aanwezig		—	
weg nog herkenbaar		- - -	

aanwezige relict(en) gaafheid t.o.v. 1840 herkenbaarheid oudere situatie samenhang hist.-geogr. informatie waarde

	-	-	-	-
Eendekooi				
Begroeiingslijn				
Es (dek >50 cm)				
Beekdal verkaveling				
Grens cultuurland				X
Niet ontgonnen zijde				X
waterstaat				
wiel				
dijk / kade				
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade				
natuurlijke waterloop				
wetering of turfvaart				
poldermolenkolk				
bewoning				
ijskelder				
mogelijke rest ijskelder				
vluchtheuvel bewoond				
verlaten vluchtheuvel				
kerkhof				
nijverheid				
molenbelt				
watermolenkolk				
verveningssporen				
defensief				
(mogelijke rest) schans / vesting				
territoriaal				
zichtbare markegrenzen				X
verkeer				
weg nog aanwezig				X
weg nog herkenbaar				

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 S 13. Onderveld
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED S15

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	graaiheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
Eendekool	X					-	-	-	-
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek >50 cm)			•••••						
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland									
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		---							
wetering of turfvaart		HHH		X					
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	∩								
watermolenkolk	⊗								
ververingssporen		XXX							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		XXXXX							
verkeer									
weg nog aanwezig		---							
weg nog herkenbaar		---							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 S 15. Boetelervaart
 Veenkoloniën of randveenontginningen

GEBIED S16

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relictien	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
agrarisch					-	-	-	-	
Eendekooi	X								
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek > 50 cm)			⊙						
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland			H						
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		---							
watering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⊖								
watermolenkolk	⊗								
verveningssporen		×××							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx							
verkeer									
weg nog aanwezig		==		X					
weg nog herkenbaar		---							

118A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 S 16. Heide zonder naam
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED S18

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK	
Eendekool	⊗			
Begroeiingslijn		~~~~~		
Es (dek >50 cm)			⋯	
Beekdal verkaveling			B	
Grens cultuurland				
Niet ontgonnen zijde			H	
waterstaat				
wiel	○			
dijk / kade		>>>>>		
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->>>		
natuurlijke waterloop		---		
wetering of turfvaart		H H H		
poldermolenkolk	□			
bewoning				
ijskelder	▼			
mogelijke rest ijskelder	▽			
vluchtheuvel bewoond	△			
verlaten vluchtheuvel	△			
kerkhof	+			
nijverheid				
molenbelt	⊖			
watermolenkolk	⊗			
verveningssporen		×××		
defensief				
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗			
territoriaal				
zichtbare markegrenzen		xxxxx		
verkeer				
weg nog aanwezig		==		
weg nog herkenbaar		---		

aanwezige relictien
 gaafheid t.o.v. 1840
 herkenbaarheid
 oudere situatie
 samenhang
 hist.-geogr.
 informatie waarde

○ - ○ ○

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 S 18. Zunasche Heide, De Overtoom
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED S23

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK	
Eendekool	X			
Begroeiingslijn		~~~~~		X
Es (dek > 50 cm)			•••••	X
Beekdal verkaveling			B	
Grens cultuurland				X
Niet ontgonnen zijde			H	X
waterstaat				
wiel	○			
dijk / kade		>>>>>		
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->		
natuurlijke waterloop		- - -		X
wetering of turfvaart		H H H		X
poldermolenkolk	□			
bewoning				
ijskelder	▼			
mogelijke rest ijskelder	▽			
vluchtheuvel bewoond	△			
verlaten vluchtheuvel	△			
kerkhof	+			
nijverheid				
molenbelt	⊖			
watermolenkolk	⊗			
verveningssporen		×××		
defensief				
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗			
territoriaal				
zichtbare markegrenzen		XXXXX		
verkeer				
weg nog aanwezig		—		X
weg nog herkenbaar		- - -		

aanwezige relictten
 gaafheid t.o.v. 1840
 herkenbaarheid oudere situatie
 samenhang
 hist.-geogr. informatie waarde

○ ○ — ○

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 S 23. Grote Loobroek, Deldener Marsch
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)
 +
 Kamptonginning met plaatselijk essen

GEBIED S24

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK
Eendekool	X		
Begroeiingslijn		~~~~~	
Es (dek > 50 cm)			•••••
Beekdal verkaveling			B
Grens cultuurland			
Niet ontgonnen zijde			H
waterstaat			
wiel	○		
dijk / kade		>>>>>	
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->	
natuurlijke waterloop		- - -	
watering of turfvaart		H H H	
poldermolenkolk	□		
bewoning			
ijskelder	▼		
mogelijke rest ijskelder	▽		
vluchtheuvel bewoond	△		
verlaten vluchtheuvel	△		
kerkhof	+		
nijverheid			
molenbelt	◐		
watermolenkolk	⊗		
verveningssporen		~X~X~	
defensief			
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗		
territoriaal			
zichtbare markegrenzen		XXXXX	
verkeer			
weg nog aanwezig		———	
weg nog herkenbaar		- - - -	

aanwezige relictén
 gaafheid t.o.v. 1840
 herkenbaarheid oudere situatie
 samenhang
 hist.-geogr. informatie waarde

	○	○	-	○
Eendekool				
Begroeiingslijn				X
Es (dek > 50 cm)				
Beekdal verkaveling				
Grens cultuurland				X
Niet ontgonnen zijde				X
waterstaat				
wiel				
dijk / kade				
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade				
natuurlijke waterloop				X
watering of turfvaart				
poldermolenkolk				
bewoning				
ijskelder				
mogelijke rest ijskelder				
vluchtheuvel bewoond				
verlaten vluchtheuvel				
kerkhof				
nijverheid				
molenbelt				
watermolenkolk				
verveningssporen				
defensief				
(mogelijke rest) schans / vesting				
territoriaal				
zichtbare markegrenzen				
verkeer				
weg nog aanwezig				X
weg nog herkenbaar				

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 S 24. Deldener Zijde, Altenasche Maat
 Heide - ontginningen en bossen (sedert 1850)
 +
 Kampontginning met plaatselijk essen

GEBIED S26

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relictien	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
agrarisch									
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~							
Es (dek >50 cm)			•••••						
Beekdal verkaveling			B						
Grens cultuurland				X					
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		----							
watering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	△								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	⤴								
watermolenkolk	⊠								
verveningssporen		×××							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		XXXXX		X					
verkeer									
weg nog aanwezig		---		X					
weg nog herkenbaar		----							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 S 26. Usselerveld
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED S28

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK		aanwezige relict	graafheid t.o.v. 1840	herkenbaarheid oudere situatie	samenhang	hist.-geogr. informatie waarde
					○	+	+	+	+
Eendekool	X								
Begroeiingslijn		~~~~~		X					
Es (dek >50 cm)			•••••	X					
Beekdal verkaveling			B	X					
Grens cultuurland				X					
Niet ontgonnen zijde			H	X					
waterstaat									
wiel	○								
dijk / kade		>>>>>							
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->							
natuurlijke waterloop		----							
watering of turfvaart		H H H							
poldermolenkolk	□								
bewoning									
ijskelder	▼								
mogelijke rest ijskelder	▽								
vluchtheuvel bewoond	▲								
verlaten vluchtheuvel	△								
kerkhof	+								
nijverheid									
molenbelt	∩								
watermolenkolk	⊗								
verveningsporen		xxx							
defensief									
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗								
territoriaal									
zichtbare markegrenzen		xxxxx							
verkeer									
weg nog aanwezig		---		X					
weg nog herkenbaar		----							

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 S 28. Vasser Esch, Vasser Heide
 Kampontginning met plaatselijk essen
 + Heideontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED S29

LEGENDA RELICTENKAART

agrarisch	PUNT	LIJN	VLAK
Eendekooi	X		
Begroeiingslijn		~~~~~	
Es (dek >50 cm)			•••••
Beekdal verkaveling			B
Grens cultuurland			
Niet ontgonnen zijde			H
waterstaat			
wiel	○		
dijk / kade		>>>>>	
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		→→→→	
natuurlijke waterloop		---	
watering of turfvaart		H H H	
poldermolenkolk	□		
bewoning			
ijskelder	▼		
mogelijke rest ijskelder	▽		
vluchtheuvel bewoond	△		
verlaten vluchtheuvel	△		
kerkhof	+		
nijverheid			
molenbelt	◐		
watermolenkolk	◑		
verveningssporen		×××	
defensief			
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗		
territoriaal			
zichtbare markegrenzen		xxxxx	
verkeer			
weg nog aanwezig		— — —	
weg nog herkenbaar		- - - - -	

aanwezige relict(en) gaarheid t.o.v. 1840 herkenbaarheid oudere situatie samenhang hist.-geogr. informatie waarde

○ ○ ○ ○

118A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 S 29. Beuninger Achterheide
 Heide - ontginningen en bossen (sedert 1850)

GEBIED S30

LEGENDA RELICTENKAART

	PUNT	LIJN	VLAK	
agrarisch				
Eendekool	X			
Begroeiingslijn		~~~~~		
Es (dek >50 cm)			•••••	
Beekdal verkaveling			B	
Grens cultuurland				
Niet ontgonnen zijde			H	X
waterstaat				
wiel	○			
dijk / kade		>>>>>		
vervallen, nog herkenbare, dijk/kade		->->->		
natuurlijke waterloop		---		
watering of turfvaart		H H H		
poldermolenkolk	□			
bewoning				
ijskelder	▼			
mogelijke rest ijskelder	▽			
vluchtheuvel bewoond	▲			
verlaten vluchtheuvel	△			
kerkhof	+			
nijverheid				
molenbelt	⤴			
watermolenkolk	⊗			
verveningssporen		xxx		
defensief				
(mogelijke rest) schans / vesting	⊕ ⊗			
territoriaal				
zichtbare markegrenzen		xxxxx		
verkeer				
weg nog aanwezig		—		X
weg nog herkenbaar		- - - -		

aanwezige relictén
 gaafheid t.o.v. 1840
 herkenbaarheid
 oudere situatie
 samenhang
 hist.-geogr.
 informatie waarde

-	-	-	-
---	---	---	---

118 A

Toelichting

Historisch-geografische karakteristiek
 S 30. Bergvennen
 Heideontginningen en bossen (sedert 1850)